

המלה

ישרו בערכה מסלה לאלקינו (ישעי' מ' ג')

ירחון — בעברית ובאידיש

מוקדש לעניני תורה ויהדות

יוצא לאור ע"י

ועד הרבנים דניו-יארק רבתי

חוברת ח'מ"ט.

ב"ה, חרש אביאלול, תרצ"ח.

שנה ג'.

תכן הענינים:

שאלות הזמן: לקריאת הועידה של אנודת הרבנים; כרם שנפרץ אומרים לו גדור... המערכת
 משירי הנחמה; וזכרנו לחיים ..... הרב ד"ר יעקב נאכט
 מצב החנוך היהודי בניו-יורק ..... הרב ניסן טעלושקין
 רב האי גאון ..... שר"ל
 מכתב אל המערכת ..... נחום שמערן
 חדושי תורה: שו"ת ברין שכירות פועלים ..... הרב משה פיינשטיין
 ברין סוכה גזולה ..... הרב משה אהרן פאליעו
 אידישע אַבטיילונג: שובה ישראל; אירען פאָרויכטיג; צו אונזערע לעזער ..... רעדאקציע
 ראש השנה ..... הרב ישעי' שפיגעל
 פאָרטראַג איבער טהרת המשפחה ..... הגראב"ד מקובנה
 שונות, ברכות, לוח ומודעות

"HAMSILOH"

Published by

RABBINICAL BOARD OF GREATER NEW YORK

229 East Broadway, New York, N. Y.

Vol. 3.

New York, August-September, 1938.

No. 8-9.

תנאי החתימה:

לחצי שנה — \$1.00

לשנה — 2 דולר

נדפס בכית הדפוס גינזבורג ליינאָמיינינג קאָמפאָני, 63 סאָמאָלק סטריט, ניו יאָרק, ג. י.

המסלה

ישרו בערבה מסלה לאלקינו (ישעי' מ' נ')

ירחוק — בעברית ובאידית

מוקדש לעניני תורה ויהדות

יוצא לאור ע"י

ועד הרבנים דניו-יורק רבתי

חוברת ח"ט'.

ב"ה, חדש אב-אלול, תרצ"ח.

שנה נ'.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

ועד הרבנים דניו-יורק רבתי ומערכת „המסלה" מברכים את הקוראים הנכבדים, את חבריהם הרבנים וועי ישראל ואת כל אחינו בני ישראל שבארצות הברית, בארצנו הקדושה ובכל ארצות הגולה בכתיבה חתימה טובה לשנה של טובה ואורה.

וביחד עם אחינו האומללים השרוים בצרה ובשביה במדינות העריצות והאכזריות, וביחד עם חלוצי האומה, גבורי הרוח שלנו, בני הישוב הארץ-ישראלי, העומדים על נפשם וממשיכים בנאה ובעז את בנין ארצנו האהובה, נשא לבכינו וכפינו אל על ונתפלל: יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שתהא השנה הכאה עלינו לטובה — שנה שתבקע בה האורה ולא יהא עוד ערפל מכסה ארץ, שנה של גלוי מלכות שמים ולא יהא עוד שלטון בתבל לזדון ורשע, שנה שנוכה בה לקיבוץ נדחינו, איחוד כחותינו ותחיית רוחנו ונתבשר בה בפרות נפשנו, וזריחת שמש תורתנו, בתשועת

שמנו ונאולת ארצנו על ידי משיח צדקנו.

שאלות הזמן

לקריאת הועידה של אגודת הרבנים

דברים הצריכים הכשר). ולא עוד, אלא שאף אלה שיצאו בראשונה בתלונות נגדו — בעלי מטבחי העופות — גם הם כבר מסכימים להשגחת ועד הכשרות וסימן כשרות על כל עוף.

אבל פתאום — והנה מלחמה ולוחמים חדשים מחזית שלא פללנו כלל.

כי לכאורה מי היה צריך להיות בראש העוזרים של ועד הכשרות לנגשם את תעודתו הנשגבה, ומי היה צריך להיות בראש תומכיו ומעורריו, אם לא אגודת הרבנים דארצות הברית? זו שכל עיסקה היא — אגודת ועדי העיר והכשרות של רבני הקהילות שבאה"ב, שנוצרה ביסודה לתעודה לתת חיים ורוח במעשיהם של ועדי הרבנים העירוניים. ומכיון שועד הכשרות הניו־יורקי הרי נוסד ע"י רבני העיר, ושני שלישי חבריו הם חברי אגודת הרבנים (מן 220 הרבנים חברי ועד הכשרות הם 156 חברי אגודה"ר), הרי ההגיון והשכל מחייב שהנהלת אגודת הרבנים תעמד עמו לטעמו ולחוקו. ולכסוף — במקום סעד וחיוזק — והנה יצאו רבנים שנבחרו לעמוד בראש האגודה והתאחדו עם חברה של טבחים ללחום בכל תקף נגד ועד הכשרות. ואנו נדהמנו לשמוע הדבר שאי אפשר שיעשה בשום ארץ מארצות הגולה, שרבנים גדולים ומפורסמים, שאנו כבדנו אותם כ"כ עד שבחרנו אותם להיות עומדים בראשנו שהם יתעו ויטעו לצאת נגד חבריהם ובותריהם בדבר הנוגע לאחד מיסודי התורה והדת.

אנו תמהים כיצד עלה על דעתם להתאחד עם אחת חברות הטבחים (כי אף הטבחים רובם מתנגדים לזה) במטרה משונה כזו ללחום נגד רבני ועד הכשרות באמצעים שיאחזו נגד בעלי בית המטבחים והכריחם לשלם 1 סנט מכל עוף (והטבחים הרי זה לא כבר צעקו כי הסענט הזה יחריבם ואין כחם לשאתו). והתשלומים האלה יכנסו לקופתה של חברת

כמדומה שכל קוראי „המסלה" יכולים לאשר בעדות נכונה, כי הירחון הזה מיום הוסדו התנהג בזהירות יתירה בשאלות שסכוכים בהן עניני הצבור בכלל וכל שכן אם היו נוגעות בעניני וכבוד הרבנים והרבנות, ונשתמט מלתת מקום למאמרי תלונה של קוראיו וסופריו, למרות ההתמרמרות שעוררה השתמטות זו, אך מפני כי „המסלה" הציב לו למטרה לקרב ולא חו"ש לרחק, להשלים ולא לגרום למחלוקת. וכאמונה עמד על משמרתו להגן בעד כבוד נושאי דגלה של תורתנו הקדושה.

ולפיכך בטוחה המערכת שלא יהיה אף אחד מקוראי „המסלה" חושד אותה בכונת קנטור או נרגון חו"ש, בצאתה היום בדברים הנאמרים להלן.

ומכוונים הדברים להמכשל החדש שבחרשים שמנסים להניח על דרכו של ועד הכשרות הכללי דניו־יורק רבתי, שנתיסד ע"י הרבנות המאוחדת שבעיר זו.

הרפתקאות שונות עברו עליו על ועד הכשרות הכללי במשך שבעת שנות קיומו. רבות סבל ורבות נפתל עם הקושרים השונים שעמדו על דרכו שהתווה לו להסיר מכשל של נבלות וטריפות, ולסדר את דבר הכשרות בעירנו כתורה וכדת. רבים קמו עליו להרסו, ובכל מיני תחבולות לחמו נגדו. לא הניחו לו אף חודש של מרגע לסדר את עניניו כהגן, אלא נהלו כנגדו תעמולה בלתי פוסקת בדבור ובכתב. הוציאו עליו עלילות שונות ואף הביאוהו לפני המשפט העירוני. אולם האמת — נצח, ולא רק שהשופטים מצאו את הצדק אתו, אלא שאף בית המחוקקים שבאלבאני אשר לחוק את דרישת ועד הכשרות להצריך סימן כשרות על עוף הנשחט (כמו על יתר

ומתוך לגרר הזה התבצר עם ישראל בפני הרוחות הרעים המנשבים בעולם, והגין הגדר הזה בפני רבבות אויביו שהקיפו אותו. אבל הנה נפרץ הגדר, פה ושם נראו בו פרצות, ומכיוון שלא נדרזנו לתקנו — באים אחרים — אומות העולם — ובונים לנו גדרים.

ואם כי שונים הם הגדרים שהאומות מוכות אותנו בהם, כמו ששונים הם בניהם ומשונים תפקידיהם, אולם שקולים הם, בגלל נפש שבהם ובכאב שהם מכאיבים את לבנו הפצוע והמורתח.

יותר משתי שנים ומחצה עומד הישוב בארצנו בחזית. טיורוריסטים פראים עמדו עליו להחריבו. כחיות טורפות שואפות הן לעקר משרש את כל מה שנבנה ונוצר בזיעה ודמים מרובים. העמק היה לשדה קטל, הדרכים בחזקת סכנה. הערים כמו מוקפים כרכום וכותרות שחורות, המודיעות על קרבנות קדושים חדשים אינן פוסקות מעל עמודי העתונים. ובנינו-בנינו אין רוחם נופל עליהם; אין יריהם רפות וסבלנותם אינה פולעת. בונים בימים של זועה וכגבורי רוח ועזי נפש עומדים הם על משמרתם בלילי תלאות. ובשעה טרופה זו, מה הממלכה הפטרונית שלנו עושה, זו שנטלה עליה את המגנט לבנות לנו בית לאומי בארץ ישראל — ומה מעשיהם של הצבא והשוטרים של ממשלת א"י? פה ושם, אמנם, עלה בידם לתקוף כנופיא זו או אחרת של מרצחים, אבל בכל משך שמונה ועשרים החדשים לא הצליחו לשרש אחרי הקן של רוצחים שבכל אופן אינו עולה ליותר מאלפים אחדים. הסתותיהם של הבישיסטים והנאצים לא עלה בידם להפסיק ואף להעמיד את חירותם של הבנדיטים החודרים מסוריא בשליחותו של המופטי אין לא ידה. וממלכת צרפת, זו הממלכה הדימור קרטית המתפארת בצדק ויושר שלה במדינתה היום, אינה מוצאה לנחוצ ולטוב בשבילה להשתיק את המופטי החוסה בצל צבאותיה שבסוריא, למרות ברית האהבה שבינה ובין

הטבחים והם יואילו לשלם לרבנים ומשניחים בעד טרחתם (מושגחים ישלמו למשניחים עבור השגחה עליהם!). רק יד השטן העומד נגד כל דבר שאנו רוצים לעשות, רק הוא היה בדבר להתעות ולהטעות את טובי רבנינו, בשביל כעס וקנטור לעשות דברים שהם נגד ההגיון הבריא.

ואף כי רואים הם כבר כי נכשלו, ואין רב הגון ואחראי נכנס אתם לתוך חבורתם, ובכל עמלם לא עלה בידם להמשיך אלא י"ו רבנים — הם בטעותם עומדים.

ומפני שכבוד התורה, הרבנים והרבנות צריך להיות קדוש ונשגב בעיני כולנו — אנו מתחברים לכלל הרבנים דניוירוק בדרישה ל י ק ר א ת י כ ה ל ו ע י ד ה את כל חברי אגודת הרבנים שבארצות הברית וקנדה (ובאמת הרי עפ"י התקנה שתקנו בוועידה שעברה צריכה הוועידה להקרא לא יאחר כמשך שנה, וכבר היתה צריכה להקרא לפני חצי שנה, אבל בכל אופן עכשיו). כשהדבר נוגע לנפש הרבנים וכבוד התורה והאמונה בודאי שרשאים אנו לדרוש ועידה זו שתקרא תיכף ו ד ו ק א ב ע י ד נ י ו י ו ר ק , במקום שרוב בנין ורוב מנין רבני הארץ חונים.

ויהד עם רבני ניוירוק ומספר רב של רבני ערי השדה אנו דורשים: ק ר א ו ב ה ק ד מ א ת ו ע י ד ת (קאנווענשאן) א ג ו ד ת ה ר ב נ י מ ב נ י ו י ו ר ק .

„כרם שנפרץ אומרים לו גדר...!"

(הרהורים של ימי התשובה)

מוקף גדר היה כרם בית ישראל. גדר שנביאיו, חכמיו וגדולי הרוח שבו טפלו עליו אלפי שנים.

בסלעי הר חורב הניחו את יסודו, הרי מוריה, גבעות כרמל, משורי פומבדיתא, קורדובה ודוגמתם נתנו את אבניו וטיחו.

בריטניה. ולא היתה דרך אחרת לממשלת הארץ לסגור את נבול סוריא בפני הליסטים החודרים לא"י אלא להעמיד נ ד ר . . . גדר של חוטי ברזל שיהיה לחיוץ בפני הפורעים הסורים הפורצים . . . והרי לך גדר ממין אחר:

עם ישראל מפדפר ביסוריו, מתענה בעינויים של רשעות מטורפת. בני עמנו שישבו במנוחה מאות בשנים באשכנז, אוסטריה, איטליה ורוגמתן נפלו תחת צפרני חיות דורסות ואלפי נפשות יקרות מאבדות עצמן לדעת, כי טוב להם המות מחיים מרים שקשים לנשוא; עשרת אלפי בחורי בנינו מושלכים בבתי סהר ובמחנות הסגר שאך ד' הוא היודע כמה מהם ישארו בחיים; מאות אלפים מוכתבים לאברון רכושם ולנירוש. ארצותיהם שנוצרו ונתגדלו בהן ונתנו את נפשותיהם עליהן פולטתם ואין ארץ אחרת בעולם רוצה לקולטם. נסה נשיא אה"ב לעודר חמלת התבל עליהם, אבל כלום לא עלתה בידו. ועידת „אביון" הוכיחה שוב כי נתאבן לב התבל ונתרוסן מרגש האנושיות שבו. ואחינו האומללים רצים ובורחים, נדים ונעים ועיניהם תועות לבקש להם מפלט ואין. הפוליטיקא האנגלית ררשה להסניד את ארצנו בפני מהגרים. אמריקה דיה שתהא קולטת כ"ה אלף לשנה. שארי הארצות הקשיחו לבם. והנה הלכו מאות אחדים מן הפליטים האומללים וחרפו את נפשם וחדרו לנבול ארץ שווייציה, זו הארץ שנתנה ונותנת מקום לכל נרדפים פוליטיים, וכשעלה בירי האומללים הללו לדרום על קרקע הארץ החפשית הזאת נשקו את אדמתה מתוך שמחה והכרה לארץ הקולטתם. אבל מה עשתה ועושח זו שווייציה החפשית? — היא סגרה את הפליטים במחנצ הסגר, ומתכוננת לבנות נ ד ר במקומות הפרוצים שעל הנבול שבינה ובין גרמניה—גדר שיחוצ בפני הפליטים האומללים לכל יוכלו להנצל מפחד מות ובעותי שאול . . .

נא להמה הגדרים שגורדים האומות

בשביילנו. ואוי לנו מגדר שגדרו הבריטנים בפני מרצחי סוריא ואבוי לנו מן הגדר שגורדים השווייצרים בפני מעוני הנוף ורוח שלנו. שניהם מכאיבים ומלעיבים אותנו. ואנו? — גדר שלנו שנפרץ אנו צריכים לתקן, לחזקו ולכססו. את הגדר שגדרו לנו אבותינו, נביאינו ורועינו — נחרש.

כי גדר צריך לנו, שיסוף, יצורר ויאחד את כולנו. ומחיצה שתחוצ בפני חלאת מן האדם השוררת בתבל. להתכווץ אנו זקוקים, כי אחים לצרה הננו. כולנו — כל שבעה עשרה מליונים (כ"י) — שלנו סובלים. ושלוכי יד ביד, לב בלב, אנו צריכים לעמוד מתוך לנבולי הגדר שלנו. את גלולי העולם המשחת, את הקולטורה המחרבת והמהרסת, נשליך מחוצ לגדרנו. כי לסדום היה העולם ועלינו להמלט ממנה בעוד מועד. הם רוצים להשפילנו, להמית בנו כל רגש של כבוד. ואנחנו, את רוחנו, את תורתנו, את נשמת עם ישראל צריכים להחיות בתוך „ד' אמות" של גדרנו. ושוב תהא תורתנו—דגלנו ורוח ישראל סבא כטל תחיה לעודדנו ולהרים את כבודנו. כי הם, רשעי העולם, לכתש אותנו הם יכולים, אבל לעולם לא יעלה בידם להרביד אותנו ואת רוחנו חחת גנליהם . . .

וכשנבקיע את חלל העולם בשנה זו, בימים הנוראים, בקולנו המפלח לב, בדמעותינו שירטיבו את הקרקע המאובנת, באנחותינו שיחדרו בתוך שמי השמים, תהא תפלתנו האחת: הרחמן הוא יגדוד את פרצותינו... אנחנו נשתדל בגדירה והרחמן הוא יעורנו, לא נתיאש מלגדוד... ולא נקח עלינו את האחריות (נתיאש לגדוד, הרי הוא חייב באחריות, ב"ב ב'!) ולא אחרים יגדירו לנו... הרחמן הוא יגדוד! . . .

הרב ד"ר יעקב נאכט

משירי הנחמה

(לשבעה דנחמתא)

מן הרם, הרם, כוכב לא יועם
שנשפך בארץ לנצח אור זהבו,
עוד יצמח העם זה כוכב העם
ויגדוד כל פרי. שיעלה ללא כבוה.

חוק מצור והלילה כאור יומם
יהיה מושבו יאיר שבעתים —
ישחק לכדור לישראל עם עולם
דרך כוכבו! כימי השמים!

„זכרנו לחיים!“

עוד אף בי יך אחרי ה„שברים“
ולא כלו הצרות, תבוא תקיעה,
אך שנת תרצ"ח אחרי הקברים —
כבר הובלה לקברות. שאפת-תחיה.

ועל יד המת, כדרך הטבע
השנה הקבורה, של „גוי קו קו“,
תכוא שוב עת הוא יפול שבע —
חדשה עם גבורה. וקם ושגב.

ובנים ובנות
יובאו בצי
לבנות ולהבנות —
בארץ הצבי!
ב.

מצב החנוך היהודי בניו-יורק

מאת הרב ניסן מעלושקין

ב.

כאמור בחלק הראשון ממאמרי, שבא ב„המסלח“, חוברת סיון-תמוז שנה זו, תחת השם הנוכח, אין המצב של החנוך היהודי בעירנו העולמית בכמותו משמח ביותר. בכל עמלינו במשך עשרות בשנים לא עלה בדינינו לרכוש אלא חלק קטן מילדי בני ישראל בתוך

כותלי בתי החנוך היהודי שלנו. ולא עוד, אלא במקום שהיינו רשאים לקוות שברכות התלאות ובתקופה על ידן ההכרה העממית יהיה מספר התלמידים המבקרים בתי ספר שלנו הולך וגדול — הרי הוא להפך הולך ופוחת.

אולם אם נכונים הרברים במה שנוגע למצב החנוך היהודי בשטחו הכמותי, ביהוד כשאנו משוים את מספר הניכנו לעומת סכום בנינו המבקרים בתי ספר הכלליים, — הרי לאירך גימא כשאנו מתחשבים לא את הכמות, כי אם עם האיכות של הנפשות שהספקנו בכל זאת לרכוש, ואת הצורה שלבש החנוך היהודי בשנים האחרונות לכל הפחות בפניה אחת שלנו, ואת השפעתה של פינה זו על חוגי הנער שלנו, — כשאנו באים בהשקפתינו למדה זו, הרינו מוצאים טפה של תנחומים וקו של אורה המעוררים בנו תקוות בהירות לעתיד יותר מזהיר ליהדות גם פה בניו-יורק רבתי שלנו וכמותה ביתר קהילות ישראל שבארץ זו הנוהות אחריה.

ופינת אורה זו שאני מכוון והייתי רוצה להפנות אליה את תשומת לבם של הפסימיסטים המושבעים שלנו היא — רשת הישיבות הקטנות והגדולות — ואף טובי בתי התלמוד תורה — שעלה כירינו ליסד ולכוונן בעיר זו.

אמנם אך כארבעה אלפים תלמידים נמנים בישיבות, אבל מהם הרבה לא סתם תלמידים של „בעל כרחם הם לומדים“, מעורטלי הרגשה ואנוסים על פי הדרכור של האב להמצא זמן ידוע כתוך כותלי בית תלמודם. אלא ברובם הם בנים שהתורה נקנית להם מתוך אהבה ומסירות לבבית, שכבר רכשו ורוכשים להם ידיעות רחבות ומקיפות בתורה שלימה שלנו; בחורים מלומדי ואוהבי תורה, חרורי דעה ותקיפים בדעתם, המסתגלים לא רק להמית את עצמם באהלי תורה, אלא אף להחיות אחרים בתורתם.

ימים ושנים עברו עלינו בעבודתנו הרבה לטעת נטיעים הללו בכרמנו, אבל ב"ה זכינו כבר לראות הנצנים ופירות עבודתנו. כמעט שאין לך עכשיו בית הכנסת או בית המדרש שאין בהם מספר גדול או קטן או לכל הפחות

ונהגים בעצמם יראת שמים נפרזה ועבודה נלהבה, מרידה זו שהביאה לידי נחוך בין שדרות בלתי אחראיות ובלתי מכירות את הנשגב שבדבר, „פרצה“ זו, נאמר מה שנאמר עליהם, אבל בעל כרחנו להודות כי הוא סימן לתסיסה חדשה, סימן לחיים מפכים בין נעורינו.

רגילים אנו כאן באמריקה לחנך בנים נמולי צבע ולחלוחית פיוטית, שאין להם בעולמם אלא למודים מיכניים שתכליתם לעזר להם „לעשות חיים“ הגונים. — והרי כך הם הרברים בבתי הספר הכלליים. והנה עמדו בחורי בני ישראל, בני הישיבה, שברעבונם וצמאונם לרבר ד' לא הסתפקו אפילו במדה רבה זו של אהבת תורה ויראת שמים שמצאו להם לכאורה למדי בכותלי המתיבתא, והלכו ובנו להם במה לעצמם במה מיוחדת שתתאים לנפשו הצמאה ורוחם המתפרץ ושואף אל על. האין זה לנו לעדות חיה, כי המתיבתות והישיבות בחנוכן המקיף הביאו ומביאים את תלמידיהן לידי הרחורים ומחשבות, לידי תאבון רוחני, למעוף הרוח ושאיפה להתעלות.

ואל לנו לשכוח שיישיבותינו שבארץ זו — שמהן כאלה שאין נופלות בשום אופן במדרגתן מישיבות כאלה באירופה — נותנות לתלמידיהן ג"כ ידיעות כלליות באותה המדה שבתי הספר המדיניים נותנים להם. ואלה הבחורים או האברכים שאתם מוצאים אותם עסוקים ומתעסקים בתשובות רבי עקיבא איגר ובחידושינו, ועובדים את השם מתוך הכרה ואהבה, כבר רכשו להם השכלה כללית של בתי ספר נבונים ואף אוניברסיטות. הרכבה זו שלא עלתה יפה בארצות אירופה, הולכת ונותנת פירות יפים כאן.

והגעו בעצמכם, כמה ברכה יביאו אלה חלוצי הרוח, חלוצי מופת, לתורה, ליהדות ולחכמה, לסביבותיהם, כשיצאו מכותלי בית מדרשם לחיים שבשוק. פרחי חמד אלה עלולים הם לכוונן יתד נאמן לתורה וליהדות בארץ זו. ומי יודע אם לא אלה — ביחד ובעזרת שפע הרב של גדולי התורה שעלו לנו בשנים האחרונות — אם אין אלה הם

אחד מתלמידי הישיבות, שהיו ל„נואלים“ לספריהם שהיו מונחים בקרן זוית. ופה ושם אתה מוצא נערים עוסקים בתלמוד, מעיינים בספרי הראשונים, או מתפלפלים ביניהם בסוניות חמורות או בהבנה של קצות החשן וכדומה; ובמקום שהיינו רגילים לראות בבתי כנסיותינו יתומים עצובי־רוח, אומרי קדיש — זכינו כבר לראות נערים עליונים שזה עתה שחקו בכדור והנה באה שעת תפילת המנחה והם מתפרצים לבתי כנסיות נושקים המזווה ומתפללים בכונה כשהזיע על פניהם וכדוריהם בצלחתם. ונערים אלה, שלכאורה הם עוסקים בשחוק נערים כאחרים דונמתם, תקיפים כארו בדעותיהם. והללו „אין מתבישים בפני המלעיגים עליהם“. הנהגות נעדים בעלי דעה הללו אין מעוררות לעג, אלא אדרבה, גוררות לידי יראת הכבוד, והשתוממות מצד הזקנים והצעירים הרואים לפניהם בני תורה ורוח ובעלי דרך ארץ בלתי רגילים בין נערים שכמותם. ואלו היו נמצאים להם מהתלים היו נפגשים בבזו וקלסה מצד חניכים הללו.

והם, „הטף שאמרנו גם עליהם כי לבז יהיו“ — הם הביאו לידי מהפכות בבתי הוריהם, בהכריחם את אבותיהם לשמור את השבת ואת אמותיהם להיות זהירות בכשרות. עובדות רבות לפנינו בנערים כאלה שברחו מבתי הוריהם מפני שראו בהם חלול שבת, או התענו ולא נגעו לכל מאכל עד שהבטיחו אותם אמותיהם להנהיג כשרות נמורה בבתיהם. ואחד מהם דיו להביא מהפכה במהלך מחשבותיהם של קהילה שלמה. מופת חי הוא להכחיש את האמרה שהיתה שגורה בפיות הורינו באמריקה: „אני אהיה יהודי בודאי, נכדי — גוי בלי ספק ובבני — אני מסופק“.

אמרה ששמשה ל„תירוץ“ לרוב בתי בני ישראל לבלי למסור את בניהם לתורה, באמרם לעצמם ולאחרים, מה יועיל לי הטיפול בחנוך יהודי, סוף סוף „גוים“ יהיו. והנה בא האחד ומוכיח במציאותו על השקר ש„בתירוץ“ זה. ואם תרצו להודות על האמת, הרי אפילו „מרידה“ זו של הבחורים, „פורצי הגדר“ שהלכו ובנו להם במה לעצמם ללמודי זהר וחסידות

וכשאנו נוטלים בחשבון ומצדדים לאלפי בני הישיבה את אלפי מבקרי ה"קונגרסיני" שאננם שעל יד בתי התלמוד תורה, את שאר אנודות הצעירים החרדים, כמו אנודת ישראל הצעיר, מזרחי הצעיר, שומר הדתי, פרחי ישראל וכדומה — לבד בני "ישראל הצעיר" הקובעים ברכה לעצמם — רוחנו אין עוד נופל עלינו, היאוש מסתלק והתקוה גוברת . . .

ודאי שאין אנו צריכים להתאנות, ואין אנו רשאים עוד "למלא שחוק פיננו". יודעים אנו שלא כל בתי התלמוד תורה מחנכים לנו דור של יהודים יודעי ושומרי מצוה, ואף לא כל הישיבות מגדלות לנו את אלה הלוצי הרוח שאנו שמחים עמם כל כך. אולם ודאי הוא גם זה שה"קרה נשבר". תנועת חיים כבירה בוצצת, והיהדות באמריקה, למרות כל המכשולים שעל דרכה, הולכת וכובשת לה עמדתה בחיינו שבאמריקה. ומה שעלינו ועל עסקינו האחראים בשרה החנוך מוטל לעשות בכדי לבצר ולבסס את עמדה זו ולהרחיב שטחה הכמותי הוא — ללכת בעבודתנו החנוכית בדרך שהתוו לנו רבותינו הגר"י סלנטר ואדמו"ר מליבאוויטש והנוהים אחריהם, שטה שקבר אחזו בה כל הישיבות האירופיות, ולמדו להאחז בה אחרים מישיבותינו כאן והצליחו כל כך—שלא להסתפק בקנין התורה בלבד, אלא להסתייע בחנוך גם במאורה של תורה, לקנות לא דק את מוחו של התלמיד, אלא גם את לבו ונפשו, ע"י השפעה מוסרית מקפת ובלתי פוסקת. וכמו בכל ישיבות אירופה, זקוקים אנו גם כאן למדריכים רוחניים בכל מוסדות התורה, מדריכים שיהיו אמנים פדגוגים היודעים לחדור לסוף דעתם של נפשות התלמידים, ויודעים להתחבב על חניכיהם. והם, המדריכים הללו, יצמצמו את כל עבודתם בטפול ברוחניותם של התלמידים, לעורר בהם כחות נפשיים להתאזר ברוח גבורה להתגבר על כל מכשולי החיים וללחום מתוך אהבה נפשית לתורה וליהדות בעד בנין העם תורתו וכל קדשו.

כי לגבורי רוח אנו זקוקים. לנאורי דעת וחיל. למעפילים ומטפסים בגאון ובעז על

ה"פיונירים" הרוחנים שלנו בארץ גלותנו זו לבנות לנו כאן מעין ליטא חדשה — אם חו"ש זקוקים אנו עוד לשהות בגלות. והרי אף ליטא ופולין לא נבנו לנו לתורה ולחכמת ישראל במשך של עשרות בשנים. ואף שם לא היו לנו מאה אחוזים של לומרי תורה, אלא פנות פנות של אורה שהיו בכ"מ, הם שהאירו סביבתייהן והשפיעו עליהן.

ולא רק הישיבות אלא אף בתי התלמוד תורה שרגילים לבטלם כל כך באפס יד, אף בהם, כמוכון, בטובים שבהם, אמנם אין הכמות מתרחבת — ויש שפוחתת והולכת לכאורה, כנראה מן המספרים המוכאים בחלק הראשון ממאמרי — אולם גם שם כשרה מיוחדת, החנוך היהודי מתעמק וסופו שיביא ברכה רבה ליהדות זו עלובה שלנו.

ומכיון אני ל"קונגרסיניישאננס" הנוסדות לעשרות על יד טובי בתי התלמוד תורה, ושמבקריהן עולים כבר לכמה אלפים בעיר זו. "הקונגרסיניישאננס" הללו שתפקידן הוא להמשיך החנוך היהודי, למלא את תוכנו ולהעמיסו בין נומרי בתי התלמוד תורה, התפתחו והיו לבתי יצר ל"בעלי-ביתים" יהודים מן הטפוס הרגיל בארצות הגולה שבאירופה, יהודים בלי הצטיינות יתרה בלמודים, אבל תמימים באמונתם, שומרי מצוה ומכבדי תורה.

זכרני שהיו אומרים שיבואו כאן ימים ולא יחא לנו בעלי תפילות, בעלי קריאות וכדומה. מהגרים אין באים עוד, הזקנים הולכים מאתנו מי ימלא אחריהם? והנה באות ה"קונגרסיניישאננס" הללו ומטפחות על פנינו. שם אתם מוצאים כבר אלפי נערים ובחורים שהתורה והתפילה שנורות בפיהם. והם מונים מתוכם בעלי תפילה, בעלי קריאה ושאר עובדי עבודת הקודש הצבורית משלהם. וגם אלה לבד מה שהם בעצמם מתחנכים בתוך אטמוספירה דתית ושואבים לתוכם את האהבה לכל קדשי ישראל, הם מושכים אחריהם את אבותיהם אל תחת כנפי היהדות. כנופיות אלה מרגילות את חביריהן הצעירים בעצמם בשמירת שבת ושאר מצוות התורה והוריהם, מתחילה שלא ברצונם ואחר כך ברצונם, נוהים אחריהם.

שנים-שלושה כסאות המקיפים כסא גדול, העומד בתווך. בכל האולם אין ספסלים. נלימות שטוחות והצורכים מסובים כשרגליהם מקופלות תחתיהם. פרצופי הלמדנים שונים, כשם ששונים תספרתם ותלבשתם. בני הרבה ארצות הם לרבות ארץ-ישראל, שבאו להסתופף בצל עמודי הישיבה הגדולה. הם משוחחים ברבריתורה ואנב מעדיכים את מאורע היום. בפניהם השזופים ובתנועותיהם הערות קשה להכיר, שחובשי בית-המרדש הם. שהרי הם מוציאים את פרנסתם מאחת המלאכות והאומנויות המצויות בשוק. הללץ עוסקים בעבודת-אדמה והללו בכרמים, הללו מושכרים בתורת רועים והללו — עוורים בבתי-סחר. שעות מספר ביום הם עובדים כרי פרנסתם והשאר מוקדש ללימוד התורה. הצורכים יושבים בטורים הסמוכים אל הבמה, לפי מעלתם בתורה ויראת-שמים. רב-ר"מ משותף מיוחד אותם, שמינית-שבשמינית יוהרה המותרת והם מציצים בערך-שלי-תרון אל בעלי-הבתים, אנשי-ה"הפירסא", השומעים שעוריתורה בכל שבת, שאף הם באו לראות במעמד הגדול, כשרב שרירא נאון ימסור את כתר התורה לבנו, רב האי.

הודעת הכרוז הרים את כל הקהל על רגליו. הראשון נכנס רב שרירא. ישיש רבי-קומה הנושא את מאה שנתיו בקלות מפליאה. נלימת-משי צהורה הרקומה זהב בשוליה עוטפת את האיש המהורר, ששרטוטי פניו מעירים על כחות-ינזע ארירים. אחריו צעד זקן שני, כבן ששים, הוא בנו רב האי. אף הוא אפוף הוד-מלכות ובאיבריו הנזעיים דומה בהרבה לאביו. ואחריהם — בני-לווייה: תלמידי חכמים במצנפות שחורות ובנלימות לבנות, שהלכו אחד אחרי השני עקבי-בצר-אנודל, תוך הכרת השעה הגדולה.

רב שרירא התיישב בכורסה הגדולה, חיבק במבטי עיניו הלוהטות, המואהלות גבות עבותות, את הקהל, וקם לדבר אל הנאספים. בקווים תמציתיים הוא סוקר את מקומה של ישיבת פום בחיי כנסת-ישראל, את חלק חריפיה בנכס של כל הדרות: התלמוד. מונה

הרי ישראל ותורתו והם ימשכו אחריהם את צעירי הדור, והם בלי ספק שיקימו את התורה בארצנו.

רב האי גאון

מאת שד"ל

(למלאות תשע מאות שנה להסתלקותו)

ואיה רב אשר יהיה בהאי?
ואי הדר אשר יהיה בסיני?
(ר' שלמה בן-גבירול).

א.

שמש סתווית צוננת מחממת את העיר פומבדיתא הנבלעת בין יערות כרמים ועצי-תמר זקופי הראש. אחרי גשמי-ברכה ראשונים מוציאים השדות לאור השמש את ננויהם. טלית-ידוקה מקפלת שטחים גדולים, ובמרדוני התלולים שוקקים נחלי-מים. תושבי-העיר הנכדים עומדים על מפתני בתיהם וחנניותיהם ומסתכלים ביהודים, שממהרים, עטופי גלימות צבעונין חניניות, לעבר הישיבה, העומרת בין כרמי-גפן מחוץ לעיר. הם מכירים כי עצרת היום ליהודי המקום. כאן, סביב בית-הישיבה, נראים „פנים חרשות“: תלמידי-חכמים מהרבה ארצות על מלבושיהם המגוונים מתהלכים אט-אט ובעיניהם דולקת יראת הרוממות. הרי על השטח הזה צעדו רבה ורב יוסף, יצרו אביו ורבא את הוויותיהם; פה חריפי פומבדיתא עקרו הרים וטחנם זה בזה. הצורבים מסתורדים, חוזרים על מימרות של חכם-פומבדיתא זה או אחר, — ומתייחדים עם רמויותיהם העטופות אנדה.

הכרוז בא במרוצה מהעיר ומודיע לקהל, שהגאונים הולכים ומיד ייערך טכס-הסמיכה. הקהל חולץ את הנעלים ליד הכניסה ואץ בחפזו לתפוס מקומות בפנים האולם. חלונות רבים הקרועים מכל עברי בית-האבן הגדול מכניסים אלומות-אור. בראש האולם מתוקנת במח נמוכה עטופה שיראים; עליה עומדים

ובחכמה, צבר הרבה ידיעות-חיים ונפשו חושלה בסוסרי-ישראל. הוא נתמנה לאב בית-דין ואביו שיתפו כמשיב לשואלים בעניני הלכה. עכשיו הגיע הגאון לשיבה מופלגה והחליט לעשות את הדבר המתקבל על דעת כולם: להמליך את בנו לגאון בישראל.

ובפנות אל בנו, אמר ברטט: — רב האי בחירנו, כך נתמזנו תכונות גזענו הגדול למזיגה אחת: מלכות ותורה. חכמינו, ז"ל, ררשו: לא יסוד שבט מיהודה — אלו ראשי גליות, ומחוקק מבין רגליו — אלו בניו של הלל". הברכה לא נתקיימה אלא במקצת. ואילו אחת בהרבה דורות היה גם אחר, שזכה לשני הכתרים. בין המועטים הללו זיכה אף אותך אבינו שבשמים. הא, בני, וקבל את שרביט הנהגת הישיבה מירי וארע כי ירושתי נמסרה לידים נאמנות —

הטכס הגיע לסיומו. ובשבת הבאה, אחרי שנסמך רב האי לגאון, קראו בהפטרה את הפרק, "ויקרבו ימי דוד למות". וכשהגיע הקריין לסוף הפרק: "ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכון מלכותו מאד", — הוסיף כמצוות ראשי המתיבתא: "והאי ישב על כסא שרידא אביו ותכון מלכותו מאד".

ב.

רב האי, אחרון הגאונים בומן וראשון להם במעלה" קיבל את ראשית חינוכו בבית אביו ובישיבת פומבדיתא. האוירה היתה עוד ספוגה המסורת החיה של חכמי-התלמוד: שכבות-שכבות של שמועות ופירושים, ידיעות-חיים ונסיונות-לימוד נצטברו במעברה התלמודית הגדולה הזאת. בסביבה זו, שבה עוד הריחו את ריח הפלפול של חריפי פומבדיתא גדל רב האי. הוא נפגש, איפוא, עם התלמוד במסורו החי.

רבות למד וקלט. אף לחכמות כלליות שלח ידו. למד הנרסה ורפואה, תכונה ופילוסופיה. עסק בדברי-עיון וגם לא הזניח את העולם החי. ברוב ענין חקר את תנאי הכלכלה והחברה של שכבות העם השונות; הכיר אומנויות שונות, תלבושות ומנהגים. הוא הראה בסיאות בבוטאניקה והעמיס חקר

את סיבות-השפל של הישיבה עד שלא עברה להנהלתו. המחלוקת הפנימית בין ראשי הישיבה והתמורות הרבות במפת העולם ובעקבותיהן שינויים יסודיים בחיי ישראל — ערערו את אשיות הישיבה הגדולה. כמו ישיבות במרכזי-ישראל שבארצות אירופה ואפריקה, שאלות-תורה נשאלו מפי החכמים המקומיים וישיבת פומבדיתא הועמדה לגמרי בצל. לא רק שניטל ממנה ערך המרכז, אלא אף למירת הישיבות האחרות לא הגיעה. עד שקם הוא לפני נ' שנה והחזיר את עטרת הישיבה ליושנה. כרוז פורסם בכל תפוצות גולה: "ר' אמות של הלכה כאן הן". את כל נכסיו, ירושת משפחתו הגדולה, השקיע בישיבה; מכתבים ושרדים נשלחו לארבע פנות העולם ובישרו את תקומתה של ישיבת פום. המאמץ הרב נשא פירותיו היום, אחרי חמישים שנה, חזרה לשיבה גבורתה הקדומה ומסרתה הגדולה בידה. שוב היא ניצבת בראש מרכזי התורה, אליה נוהרים צורבים מכל הגלויות ומכאן יוצאת הוראה לכל בית-ישראל.

הזקן האדיר נח רגע. הרים בנאון את ראשו הלכן והמפואר ועבר לרבר על משפחתו המלכותית.

בפרוטרוט מינה את חוליות-הזהב המחושלות בשלשלת-יחסו, את חוליות הגאונים, הנשיאים וראשי הגולה, אמוראים, תנאים ומלכים, עד שהגיע לקצה השרשת: דוד מלך ישראל. סיפר, כי בעצם היו אבותיו והוא צריכים לשמש בתורת ראשי-גולה. אלא הנשיאים נטשו מעגלי-הצדק, נהגו שררה ורדו בעם בעזרת הרשות, — לכן, העריפו את הענותנות על פני יוהרה, צניעות על פני שלטון והקדישו את עצמם להרכצת תורה ומעשים טובים בישראל. סופי דבריו היו מוקרשים לאישיותו של בנו, רב האי. בהיותו עדיין צעיר סיעע בירי אביו להרים את קרן הישיבה. הוא הרגיל את התלמידים להעיד לנתח ולהסביר סוגיה תלמודית. בבסיאותו העצומה, בשכלו הבהיר ובהסברתו המרחיבה את הדעת הורה את דרך-הלימוד לאלפי צורבים. בהמשך הימים רחבה דעתו בתורה

בזמן ההוא, תמימותו הרתית-תורנית לא נפגמה אף במשהו. כאן הוא רואה את מקור נבורתו המוסרית של האדם. באחד המקומות הוא כותב: „ולא תמצא יראת-חטא וענוה וטהרה וקדושה אלא באותן המתעסקין בתורה, במשנה ובתלמוד“.

הוא הכיר את ערכה של תורה בישראל ומסר את נפשו עליה. גדול היה בכמה וכמה מקצועות, אבל הגאון היה בהלכה. אם זכה, שגדולי הדור ישבו לפניו, ואף אביו יכונה „אבא של רב האי“; אם נהרו לשיבתו תלמידים מכל העולם ו„הרביץ תורה בישראל מכל הגאונים ולאורו הלכו דורשי-התורה ממזרח שמש עד מבואו“; אם שאֵלוֹת נשלחו אליו „מתימן ומזרח ומצפון ומארץ כוש ואשכנז וצרפת ואספמיה וכוזר“. ואם הוא חי בעולם-התורה עד היום, — הרי זה אך ורק מחמת גדלותו בתורת פישן ופוסק בהלכה התלמודית. היתה לו בקיאות גדולה בתלמוד, במפרשיו ובמסורות ושמועות שבעל-פה. הוא ידע את לשונות-קדם וידע שימושי-לשון תלמודיים; ידע את השתלשלות הדורות וצבר נסיונות-חיים מרובים. לכל זה הצטרף שכל בהיר — ויצא הגאון. במשך ימי שבתו על כסא רב אשי ורבינא היה מרכז ההוראה בישראל. ובאלפי תשובותיו הורה הלכה בניתוחו המעמיק, בבקיאותו העצומה ובהסברתו הברורה והמצומצמת. באלפי תשובותיו הוא נוקט את אופן ניתוחו הקבוע: מתחיל לברר את היסודות, מתענה לצדדים ומחזיר את כל הפרטים אל השרשים.

באופן מיוחד עומדים מעריכיו על ספרו „המקח והממכר“, שנכתב ערבית ותורגם לעברית. בספר זה הוא מתגלה ככל משיריו: ידיעה ממצה בענינים, הגיון מתון, ידיעת החיים, השימוש באמצעי-הסברה פשוטים ותמציתיים, וארדיכלות כבנין. הערכה מנובשת לספר ניתן באחד מכרכי „התקופה“. בכדי לעמוד על אופי הספר, כותב המעריך, יש להבריל בין סידור-ענינים לפי השימוש ובין סידור ענינים לפי הלימוד העיוני: האופן הראשון הוא פיזור, השני —

בחכמת-הנפש. הצמאון לרעת הקיף שטחים גדולים ומגוונים בעולמו של הקדוש-ברוך-הוא. וביחוד השקיע את עצמו בתורת-ישראל לכל מקצועותיה ושכבותיה: הלכה ואגדה, מסתורין, מחשבה ישראלית — ככל מקצוע ומקצוע חיבר ביאורים ופירושים. הוא עסק גם בפרשנות המקרא וברקדוק. חשיבות מיוחדת יש לפיוטיו השונים. על-ידם נפתח לנו אשנב לנפשו הרגישה לסבלנות-ישראל וצמאת הפדות. לאפיו המוסרי ושאיפתו לטהרה אישית. הפיוטים הללו מגלים לפנינו כמידה מרובה את רב האי האישי.

במספר קינות הוא מביע בפשטות לשונית את קובלנתה של האומה כלפי אביה שבשמים. עד היום קשה לקרוא את השירים בלי המייתר לב. הנה משפטים אחדים: „...מרוע ארכה גלותי, ורחבה ונסבה למעלה למעלה? זוכר ברחמי כל רחקיו, הימאן לרחם רבקיו, הונן וחומל על זרים, הימאן לחון לבני בטנו? — קום קרא אל אלקיך, קבץ הרונך ואמר לו: רחום וחנון ה', העל אלה תתאפק? — יוכל אב לראות בנו בצער, ימאן להושיעם והם צועקים?“ — בשורות מספר הללו נשמע הד התקופה הענומה ונראה האישי רב-המכאובים המיצר בצער עמו. בשיריו המוסריים הוא מביע את השקפותיו על חזיונות שונים שבחיים. הקו היסודי — שאיפה לחיי פשטות וצניעות. „ואל תעמוד בפתח הנדולים ואל תתאו למשמן מאכלים“. או: „ואל תאכל לשבעה תוך נוותך ותשכח שאלת דל על דלתך“. מפליאה ביחוד מפי גאון זה היא התביעה לשוב אל השרה, כחינת תורה ועבודה: „...שלושה תעשה תישב בשפר: קנות שרה, קנות רע וספר“. הוא גם מטיף, שיסתפק אדם במועט ואל יצטרך לבריות: „במלח פת אכול ורעה עשבים, ואל תשאל אגורה מנדיבים“.

משירותיו מתפרץ מוסר-האדם לצורתיו השונות. אבל הוא יודע את נקודת-המוצא ונקודת-המבוא לחיי האישי מישראל: „סוף דבר שמור תורה וחוקה“. עם כל ידיעותיו הרחבות, עם כל עיוניו במחשבה המקובלת

את כוחות-הענק העצורים בשררה זו. כחתימתה שלחה התקופה את בנה האדיר, שבמדורו על מפתן תקופת-הפרשנים רימו ללכת בדרך הקרמונים. הוא זכה להשליט רנעים גדולים, מופלאים בחיי הגולה. ללא ממלכה, ללא כפייה, התנשא הגאון בשליט וריכו את כל הגולה למרכז אחד, כמדורת-אש בלב האפלה. חותמו בצורת ראשי-ארי כדיוקן על דגלי מחנה יהודה ומלכות בית-דוד — שוותה תפארת-מלכות לגאון האחרון מנצר בן-ישי. כבו לגזע עתיק וחסון אף הוא האריך ימים. ובשנת ד' תשצ"ח נאסף אל עמיו בשנת הצ"ט לחייו. זרע לא השאיר אחריו ובמספרו סינן עליו רבי שמואל הנניד: „ואם הלך ואין לו בן ביום הלכו לתחתיה, — ילדים לו בכל ארץ ערבית וארומיה“.

(הצופה“)

מכתב אל המערכת

מאת נחום שמעון

מערכת נכבדה!

בבקשה לתת מקום ב„מסלה“ הבא לדברי דלהלן:

הבסיס זה של „הבלגה“ שאפשר להסכים אליו בעמדתנו בארצנו הקדושה וראי שאין לו מקום כאן במדינה זו, „מדינת החופש ושיוון הזכויות לכל אזרח בלי הברדל דת וגזע“. אין אנו רשאים בארצנו זו לעשות עצמנו כלא שומעים וכלא רואים את פרפוריהם השונים של שונאינו, לכוות אותנו ולתת אותנו לשמצה ולקלססה. כי הרי סוף שאף התושבים הנוצרים הישירים יוציאו את המשפט המעוקל, כי אם עם ישראל שגוא כל כך לכל העולם וראי שכראי הוא לכך ובזה ש„נבלינו“ ונדחה אותם בקש כמשתמטים, „לבלי להגדיל הרעש לא נצטדק בעיניהם“ ולא נשתיק את פיות שונאינו. אנחנו שותקים וצוררינו עושים את שלהם.

ולמה לנו להסתיר את הדברים הנראים לעין כל. הנה ערים הם ההפלות לרע

כינוס. הראשון פורט כללים לפרטים והשני מכלל פרטים לכללים. הראשון הוא בחינת גוף, והשני — בחינת נשמה. הלימוד העיוני חודר לפני ולפנים של רוח ההלכה ובהגדרה אחת נכללים הרבה גופי-הלכות. לכאורה אין קלסטר פניהם דומה זה לזה, אבל צורת ההגדרה טובעת בהם את חותמה ומיד מכירים בה קרבת-רוח. רחוקים נעשים קרובים ונכללים בסוג אחר. ולהיפך, קרובים נעשים רחוקים. וחילופיהם בלימוד השימושי. מדרכו להפריד בין הדבקים ברוח ולקרב את הרחוקים בהגיון ואין הוא רואה אלא לפי הדמיון החיצוני. ולא בסידורן של ההלכות בלבד בולט הכדל זה בין הסידור העיוני לבין הסידור המעשי, אלא בעצם ביטוי ההנחות המשפטיות ההברל שבין השיטות רב מאד. רב האי גאון נשאר יחיד בדורותיו, בשיטת ההכללה, בסדר ההגיוני ובהרצאתו המדעית. הוא פתח את השער ללימוד עיוני והניח יסודות לאופן ההגדרה המופשטת בתורת-המשפטים התלמוד רית. הספר „המקח והממכר“ מסודר באופן זה: הוא נחלק לששים „שערים“, כל „שער“ מתחלק לדרכים והן כללים הגיוניים והנחות משפטיות. ה„שערים“ — הגדרות כלליות לכל מה שנכנס לסוגי המקח והממכר. מדרכו של המחבר לסדר את הענינים אחד לאחר, כרי שיחא כל אחד שמור ומוכן לפניו בשעת הצורך. הוא מנתח אותם ומפרידם לחלקיהם היסודיים עד שאתה מוצא הכל מסודר לפניך. הוא מצרף את הפרטים לכללים, את הנקודות לקווים ואת הקווים למרכזים.

אין לבקש בספרו חידודים ופולפולים. אבל מה שיש בו זהו בירור הענינים במקומם, פשטות ורחבות הבאה מתוך הבנה עמוקה בפנים ההלכה וחרורה לחדרי-חרריה, תפיסת כללי הרברים ואף הפרטים יוצאים מאליהם מהכללים. הכל באותה ההלכה עצמה ובמקום שהוא דן. הכל מסודר לפני הלומד, כמונח בקופסתו. ודומה, שהמחבר לא הניח אחריו מקום לתגדר.

האחרון לתקופת-הגאונים ובנכורתו הראה

הרצאת הדברים שבספר היא קלה ומושבת. הסופר אינו רוצה ליגע את הקורא בחקירות מדעיות עמוקות, אלא משתדל לסתור בראיות קצרות וחזקות את כל השקרים והזיופים שהמציאו שונאינו מתוך ספרותנו העתיקה להרע לנו. כעורך דין בקי ורגיל בחומר שלפניו הוא טוען את טענת ההגנה על עם ישראל. בספרו תמצאו סקירה היסטורית קצרה ומקיפה על שנאת ישראל שבכל הדורות למן מוניטו המצוי בתקופה הקדומה ועד שטרייכער וחבר מריעיו בימינו אלה. את הרמאות וברותות של זה האחרון, הכוללים את כל חמר השקרים והזיופים שבכל התקופות נגד עם ישראל ותורתו הקדושה. הוא מנתח באיזמל חד ומגלה את כל הרקב והמוגלא שבתוכו, העלילות הירועות כעלילת דם, חלול הנזע, חלול שבועה, אונאה, עצלות וטפילות חוסר סבלנות ועל כולם הפרוטוכלים הירועים. כל אלה הוא מעביר תחת שבט בקרתו ושם אותן לאל בהגיון ובראיות ברורות.

רצה המחבר לעשות את ספרו דבר השוה לכל נפש ולכן קצר עד כמה שאפשר והסתפק בהוקיעו לעיני כל בצורה תמציתית את כל השקרים והברותות בעזרת מוכריות ובהעמדת הציטטות המסודרות על מכונן. ומי שמתענין בחקירת החומר ספק לנו הסופר ביבליוגרפיה עשירה באנגלית ובגרמנית.

ראוי ספר זה להמצא בארון הספרים של כל דובר אנגלית בארץ זו. ועל המחנכים ומנהיגים הדוחניים שלנו להפיץ אותו בין שדרות הנוער שלנו, בדי להסביר ולכאר ולמען ידע להבחין בין הטמא והטהור, בין השקר לאמת, בין שנאה לאהבה.

להוקרה מיוחדת ראוי המחבר, שאף שהוא בעצמו פליט ונצרך גדול, משפחתו מתגוררת עדיין בתופת גרמניה, בכל זאת לא גרתע מלפסם דברים אלה וגם הואיל להקדיש מהכנסת הספר בעד מוסדות התורה בליטא ובארץ ישראל.

לפקידים יהודים הרופקים על דלתות משרדי הנוים בארץ זו; הרחקת יהודים מפקולטות ידועות באוניברסיטות שונות פה; ומה הם החמשים אלה קול שניתנו באלה הימים לכומר האנטישמי וינרד בבחירות המוקדמות באחת ממדינת ארצות הברית. ומהו המירליון שקבל ברצון בעל הביילונים הירוע פורד מראש צורדינו, אם לא עדות נאמנה שהוא מכיר אותו כאח לרעות, וחזקה לחיה רעה זו שיש לה חוש הריח מפותח מאד... ומה הם ה"פרוטוכלים" המפורסמים לרע ההולכים ומתפרסמים כיום בהמשכים על דפי עתוננו של הכומר קונלין, על אף העובדה שבשנת 1921 חתמו קי"ט מנדולי הרוח והפוליטיקא במדינה זו ומחו נגד הפצת הפרוטוכלים המזויפים הללו ועוד עזברות ידועות לכולנו המראות באופן בולט על שנאת ישראל המפעפת — ואנו ממלאים את פינו מים ואין מתריעים כנגדו, כדי שלא תתלקח האש... ואפילו אם נניח את הגוים, אבל מה עם בני הדור הצעיר שלנו פה. מה אנו עושים כדי לזרוק בהם את הססיכנגר, האנטיטוקסין, לחסן את רוחו לכל יבולע להם מן האויר המרעל והמרעיל שהם שואפים אל תוכם מבלי דעת, פשוטו כמשמעו, מתוך בורות בעקרי אמונתנו ויסודות תורתנו הקדושה ואי ידיעה זו גוררת אחריה חוסר התעניינות במקורות ספרותנו העתיקה, תולדות עמנו ודרך החיים שלו. והרי רוב בנינו הם מסוג זה, שאינו ניוון אלא מתוך העתונות והספרות הכללית. ואם אין בירינו למשוך את הנוער אל המקורות שלנו אין אנו פטורים מלספק לו לכה"פ חומר המסביר: "מה אנו ומה חיינו ומוסרנו" בלשונו הוא.

ולכן יש להחזיק הרבה טובה למר שלמה גלוקסמן, מוסמך מסימנר לרבנים בברוקלין ועורך דין ירוע שחבר — בגרמנית — ספר, "זיופים ושקרים כספרות האנטישמית בהוספה תביעה משפטית נגד יוליוס שטרייכער וחבריו"; ולמר י. מרקוס, שהואיל לתרגם את הספר החשוב הזה באנגלית.

חדושי תורה

שו"ת בד"ן שכירות פועלים

מאת הרב משה פיינשטיין

(סוף)

וא"כ יכל לקנותו (איברא דבאין לו כלל עבודה יש לחשב שאין להפועל כח עבודה זו, דהא אין לו כח לעשות עבודה שאינה במציאות ולא היה יכל כלל לקנותו, אבל כשיש לו עבודה לאחד שכל פועל יכל לעשותה, דכמה שקנה פועל אחד לא נקנית העבודה להפועל דעדין העבודה ישנה של הבעלים לפ"ו וא"כ ודאי יש כח זה בהפועל השני ויכל לקנותו).

ולכן לב' שיטות אלו נתחייב גם להשני כמו להראשון וכיון שאינו יכל ליתן העבודה רק לאחד ואינו אנום דהא ידע ושכרו יתחייב לשלם להשני כל מה שהתנו אף בלא הי"ל למי להשתכר.

וא"כ בנ"ד שהי"ל מתחלה עבודה לאחד ששכרו ואח"כ ניתוסף לו עוד עבודה ושכר להשני נמי תליא בזה דאם יש להפועלים קנין על התחייבותו דבעה"ב, אז נקנה להשני רק מה שניתוסף ולכן כשאירע אונס באופן שהפסידא לפועלים הוי הפסידא רק להשני דשל הראשון לא נפסד. אבל אם הוא רק חיוב של עצמו שיכול להתחייב גם להרבה הוי שניהם רק כד"ן בע"ח ותלוי זה בד"ן גבית חוב במטלטלין שסובר בסמ"ע בס"י ס"ד, שליכא דין קדימא. ואף לתשובת הרמב"ן שהביא שיש דין קדימה ואף אם נימא שגם במלוה ע"פ יש דין קדימה הוא רק התם מחמת שמדאורייתא יש דין קדימה אף במש"לתינ אם שעבודא דאורייתא סובר שלא הפקיעו לגמרי, כדמשמע כן מקצוה"ח שם ס"א. אבל בחיוב ליתן עבודה שלא שייך זה ליכא דין קדימה אף לרמב"ן, ולכן כיון שאין לו לשלם בהעבודה רק לאחד מחלק בין הפועלים והוי הפסד שניהם. ואם נימא דהוא קנין בגוף הפועל אף שנתחייב לשניהם מחמת ששניהם נקנו לו כדבארתי, אין שייך שהחיוב דבעה"ב הוא ליתן עבודה, אלא חיוב תשלומין ככל קונה חפץ, אבל מאחר שאין יכולין לגבות ממנו אלא בעשית העבודה, נמצא דהעבודה היא מקום הנביה שלהם כמו קרע

נמצא שיש לנו ג' שיטות בשכירת פועלים שלתשובת מהר"מ שבמרכי ובתשובת מ"ו ולהראב"ד שבפ"ד משלוחין ושותפין וכן מסיק הקצוה"ח הוא קנין בגוף הפועל כמו ע"ע, וא"כ אין שייך קנין זה לפועל בבעה"ב אך א"י לחזור ככל קונה חפץ, ולתום' קידושין וכן מסיק הש"ך אינו קנין בגופו אלא להתחייבות, והי' אפשר לומר שעכ"פ הוא קנין התחייבות שיש לאחד על חברו שבעה"ב י"ל זכות חיוב ותביעה על הפועלים שיעשו מלאכתו שהתנו והפועלים יש להם זכות חיוב ותביעה על בעה"ב שיתן להם המלאכה שהתנו. אבל להירושלמי אליבא דרב וכן מסיק הנה"מ להלכה ליכא גם קנין זה אלא הוא חיוב בעלמא שיש לכ"א על עצמו שהפועלים מחוייבין מצד עצמן לעשות המלאכה ובעה"ב מצד עצמו ליתן להם מלאכה, ולכן גם אליבא דהש"ך י"ל כן, וכן מסתבר לדינא כיון שלפ"ו ליכא מחלוקת בין בבלי לירושלמי במלתא דרב.

והנה בשכר מתחלה פועל אחד על העבודה שיש לו ואח"כ שכר עוד פועל על אותה עבודה עצמה תליא דאם נימא שהוא קנין התחייבות שיש לאחד על השני וא"כ יש לפועל קנין על בעה"ב שיתן לו העבודה, לא נתחייב כלל להשני, כמו בחפץ הנקנה לאחד שא"י להקנותו לאחד ורק מטעם גרמי יתחייב לשלם לו שהוא רק בהי"ל למי להשתכר. אבל אם הוא רק חיוב של עצמו יכל להתחייב אף לשני דלהיות חיוב יכל אף להרבה כיון דלא נקנה הרבר. וכן אם הוא קנין בגוף הפועל נמי יכל לקנות הרבה פועלים כמו שיכל לקנות הרבה ע"ע, דודאי אין לומר דמחמת שאין לו עבודה לכלם אינו יכל לקנות כח זה בהפועל, דהא הפועל יכל לעשות וי"ל כח זה

וכן בלא עשה קנין עם הפועלים נמי מסתבר שלא עדיף מאם הי' עדין בתוך הזמן ובקנין ולכן כיון שמסתבר שאין זה רק חוב עצמו, כרכתבתי ובהנה"מ, ולכן היו חולקין, לכן אף עתה לכתחלה יחזיק שניהם ואם שניהם אין רוצים או שא"א לשניהם הוא כרבר שאין בו דין חלוקה ויהיה כזה דינא דגוד או אנור שאחד ישלם לחברו בעד חלקו וישאר למי שיתן יותר, זהו הנלע"ד בזה.

ברין סוכה גזולה

מאת הרב משה אהרן פאלייעוו

סוכה דף ט' ע"א, הא מיבעי ליה למעוטי סוכה גזולה וכו'. והקשו בתוס' ד"ה ההוא וז"ל: תימא תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעברה, ותירצו דמצוה הבאה בעברה לאו דאורייתא, עיי"ש. והנה במנחת חנוך מצוה שכ"ה סקי"א, רצה לתרץ קושיא זו ע"פ מה שכתבו התוס' פרק לולב הגזול גבי לולב של אשרה ולא שייך מהב"ע אלא אם ע"י העברה נעשית המצוה, דהיינו היכא דהעברה מסייע להמצוה, אבל באשרה אטו מחמת העברה יוצאים בה. והנה בכ"מ דאמרינן לבור פחות מנ"ט, היינו דוקא אם יש אויר מפסיק, אז אמרינן דהאויר הוי כסתום, אבל אם יש דבר ממשי מפסיק לא אמרינן לבור. וא"כ דרך משל אם גזל דופן פחות מנ' טפחים והעמידו סמוך לדופן אחד בסוכה העשויה כמין ג"ם, וטפח רביעי עשה משלו, א"כ אם התורה לא היתה פוסלת גזול היתה הסוכה כשרה ולא היה מהב"ע, דבאמת אין העברה מסייע כלל לקיום המצוה, דרל מהכא הג' טפחים פחות משהו מה שגזל, מ"מ הסוכה כשרה, דמחמת טפח הרביעי אמרינן לבור והוי ד' טפחים כדין כל טפח דמעמידו פחות מנ' טפחים סמוך לדופן, א"כ אין העברה מסייע לקיום המצוה כלל, דבלא העברה היתה נ"כ המצוה, א"כ היתה הסוכה כשרה. אבל עתה מחמת לכס, א"כ

ומטלטלין לשאר בע"ה. ולכן תליא זה באם במלוה ע"פ יש דין קדימה ואם במטלטלין יש דין קדימה דלהר"ן ר"פ מי שהיה נשוי שבמע"פ ליכא דין קדימה ולהסמ"ע בס"ק ל"א שסובר דאף להטור וש"ע דסברי דיש דין קדימה במע"פ. מ"מ הוא רק בקרקעות ולא במטלטלין אין כאן דין קדימה והוי הפסד שניהם. אבל לתשובת הרמב"ן שבמטלטלין יש דין קדימה א"כ ודאי גם במע"פ יש דין קדימה, דהא גם במע"פ שעבדא דאורייתא דמטעם זה סברי הטור וש"ע דיש דין קדימה במע"פ, כדאיתא בסמ"ע, יש גם הכא דין קדימה שלפועל הראשון נשתעבר בתשלומין תחלה באם יעשה העבודה, לכן צריך להגבותו תחלה שהוא ליתן לו העבודה ולכן כיון שהסמ"ע מסיק דליכא דין קדימה במטלטלין ומשמע שהסכים לו גם הש"ך, וכן פסק הנה"מ בחדושים סק"א, אין בכאן דין קדימה והוי הפסד שניהם אף לשיטה זו. ואם הוא עבודה כזו שלפי תנאים הי' מחוייב הפועל הראשון לעבור וכיון שלא היה באפשרו לעשות בעצמו הוכרח בעה"ב ליסח עוד פועל ואח"כ נעשה אונס ולא הי' עבודה רק לאחר, כגון בעיר שלקחו שוחט ונתנדלה העיר עד שלא הי' באפשרי לאחר לשחט כל צורך העיר ולקחו עוד שוחט ואח"כ נתקטנה עד שדי באחד, בזה אף אם נימא שהוא קנין הוי גם הפסד הראשון, משום דהא גם הפועל הראשון הוכרח ליסחנו והוי כמו שהוא שכור גם מהפועל שכ"ז שיש עבודה יכל לתבוע שיתן גם לו ונהי שאינו יכל לרחות את הראשון משום דגם הוא הי' צריך לראשון, אבל גם הראשון אינו יכל לרחותו והוי שניהם שותפין בהעבודה. אך בכלל כבר כתבתי לעיל שלדינא מסתבר שאין שום קנין ולכן בכל אופן הוי הפסד שניהם וגם לכז"ע אף להרמב"ן, משום שכל חיובו הוא לפ"ז ליתן עבודה שאין שייך זה לדין שעבדא דאורייתא, כדלעיל.

והנה באם כבר נגמר זמן שכירות הפועלים ועתה אינו צריך אלא לאחר ורוצה לרדע איך יעשה לכתחלה אם להחזיק שניהם וירוחו כל אחד מחצה או רק הראשון ויפסיד רק השני

הנ' טפחים הנזולים אינם דופן כלל ופסול, ולא מיתכשר ע"י טפח שוחק הרביעי, כיון שיש דבר המפסיק אף שהוא פסול, מ"מ ברבר ממשי לא שייך לבוד ופסולה הסוכה, עיי"ש. זה לשונו בקצת קיצור.

ולענ"ד זה אינו כלל, דגם אי אמרינן דגזול פסול משום מהב"ע ולא מחמת שאינו לכם, ג"כ פסולה הסוכה כה"ג, דאין הנדון דומה לראיה. דהתם בלולב של אשרה כיון ראין העברה מסייע לקיום המצוה, א"כ אותו דבר עצמו שנעשה בו עברה הוכשר לקיום המצוה ואין כאן דבר פסול כלל. אבל בנדון דידן אותו פחות מג' טפחים גזול אם היה רוצה לקיום בו מצות סוכה אינו יכול, דהרי הוא פסול מחמת מצוה הבאה בעברה ונשאר בפסולו לעולם. וא"כ לו יהא דאם לא היה כלל האי דופן גזול היתה הסוכה כשרה ע"י לבוד. אבל עכשיו שישנו שם, והוא פסול לקיום המצוה לעולם ואי אפשר לצרפו להסוכה, א"כ ע"כ הוא מפסיק בין הטפח שלו ובין הדופן ואי אפשר לומר לבוד והסוכה פסולה, וא"כ פסולה הסוכה בכל גוונן, בין אם נפסלו משום אינו שלו או מטעם מצוה הבאה בעברה, כנ"ל.

אולם גם בעצם דבריו מה שכתב בפשיטות דאם הפסול גזול יהיה מטעם לכם א"כ פסולה הסוכה כאופן זה, היינו אם יהיה דופן גזול פחות מג' טפחים. לענ"ד יש להסתפק בזה טובא. דהא גבי סכך פסול מצינו דפחות מד' טפחים אינו פוסל בסוכה גדולה וישנים תחתיו דנחשב הוא מן הסוכה כאלו היה סכך כשר, ובסוכה קטנה השיעור הוא פחות מג' טפחים, וא"כ אפשר דגם בדפנות נמי דינא הכי, דכיון דאינו ר' טפחים אינו מקום חשוב לפסול, ונחשב גם הוא כאלו הוא מן הסוכה, וכאלו היה דופן כשר, דמהיכי תיתי לחלק בין סכך לדופן, וא"כ אפי' אם נאמר דהפסול הוא משום דאינו לכם ג"כ כשרה הסוכה, כנ"ל.

ונ"ל ליישב קושיית התוס' למה לי קרא לחוציא גזולה, תיפוס ל' משום מהב"ע בענין אחר, דהנה האי דינא דמצוה הבאה בעברה יש לעיין בו קצת. דע"כ צ"ל דאין הכוונה

דדבר שנעשה בו עברה פסול לקיום המצוה, דהא נבי אשרה כתבו התוס', דלא שייך מהב"ע, דלא דמי לגזול דמחמת עברת הגזול באה המצוה שיוצא בה, אבל הני אטו מחמת עברה שנעשית בו מי נפיק ביה, עיי"ש. הרי לך דהלולב שרוצה לצאת בו נעשית בו עבירה. מכל מקום כיון שקיום המצוה אין לו שום ענין להעברה יכול לצאת בו, ואינו אסור אלא היכא שהעברה מסייע לקיום המצוה. ובר"ה הא קנייה הוכיחו דאי אמרינן יאוש כרי קני לא חשיב מהב"ע, אף שלכאורה יש להעיר הא עכ"פ העברה מסייע לקיום המצוה, דאם לא היה גזול לא היה ביכלתו לקיים המצוה. וע"כ צ"ל דגם לזה לא חיישינן כיון שהעברה כבר נעשתה ואין עתה בקיום המצוה שום שייכות להעברה שנעשתה מקודם. ודוקא היכא שע"י קיום המצוה נמטר מעשה העברה, כגון גבי קרבן למ"ד יאוש כרי לא קני וצריך לזה עוד שנוי השם, או הוי מצוה הבאה בעברה דע"י המצוה, היינו מה שמקדיש, וע"י זה יש כאן שנוי השם נמטר העברה, דבלא שנוי השם יש עדיין דין השבה על החפץ, וע"י שנוי השם נתבטל דין ההשבה מן החפץ, וזה נקרא מצוה הבאה בעברה. והנה לפ"ז יש לעיין היאך אפשר לפסול לולב גזול משום מהב"ע לפני יאוש למ"ד יאוש כרי קני, ולאחר יאוש למ"ד יאוש כרי לא קני, הא התם ג"כ בנטילת הלולב אין שום שייכות להעברה, דהא העברה כבר נעשית בשעה שגזל וע"י נטילתו לא הוסיף שום דבר בהעברה, דהא חיוב השבה עדיין הוא עליו לאחר נטילה כמו קודם נטילה, והיאך אפשר היה לפסול משום מהב"ע. והנה אפשר היה לומר דאף דבנטילתו אינו מסייע להעברה, היינו רק לעצם הדבר הנגזל, אבל עכ"פ הרי הוא גזול את התשמיש, וכשגזול תשמישו של חברו נקרא גזול. וכמו שכתב המחבר בתו"מ סי' שנ"ט סעי' ז', ביורד לתוך שדה של חברו ואכל פירותיה נקרא גזול. והכוונה הוא לדעתנו דאף דעל הקרקע לא עבר על לא תגזול, כמו אותן השיטות שסוברים דבקרע ליכא לא תגזול, מ"מ עובר הוא על התשמיש בלא תגזול. וא"כ

התוס'. דעיקר קרא דלכם להוציא הגזול דכתיב נבי לולב הוא בא למעט שאול, דגזול פסול בלא"ה משם מצוה הבאה בעברה, דגם נבי לולב יש ציור דמשום מצוה הבאה בעברה ליכא, ומשום אינו שלכם איכא, וכמו שבארנו נבי סוכה.

השתתפות בצער

מביעים אנו רנשי השתתפותנו בצערו הגדול של ירדנו נכבדנו, הרב הגאון המצוי, גדול בתורה וביראה, כליל המעלות מהור"ר איסר גינזבורג שליט"א, להלכה מסנו אשת נעוריו, מצוינת המעלות, גדולה ביחס מרת פעשא בת הרב הגאון וכו' מהור"ד העגל פרידלנדר, אב"ד בפארויץ, ברמי ימי'. ינחם ר' אותו ויחשב את לבו השבור ובתורתו הגדולה ובעבודתו המסורה לכל קדשי עמנו ימצא נחומים בתוך שאר אבלי ציון וירושלים. ועד הרבנים דגני-יורק רבתי

ספר „הסתכלות הרמ"ה"

ספר יחיד במינו. ררשות לשבתות ולמועדים ולמים נוראים, לחתונות ולחספרים, מהרב הגאון המפורסם אבי הרשנים, ר' משה הורוויץ שליט"א. יצא לאור ונמצא למכירה אצל המחבר. סתורו 2 דולר. וגם יש להשיג אצל ספריו: „השקפות הדמ"ח" ו„הגיונות הרמ"ה". סתור כל אחד מהם 1 דולר. תבנתו של המחבר:

RABBI M. HOROWITZ
253 Madison Street New York, N. Y.

ספר פתרון הלומות

הרב אלי' מרדכי מואת, וועלכער האט שוין ארויס געגעבען פיעלע ספרים, וואו עס רעדט זיך וועגען חוקי התורה ויהדות, האט יעצט ארויסגעגעבען א נייעם ספר מיט'ן נאמען „פתרון הלומות". אזוי ווי דער סתור געפינט זיך אין זעהר א גע' דריקטער לאגע און איז זיך מתפרנס ברוחה, איז א גרויסע מצוה צו קויפען ביים מחבר זייגע ספרים און מיט דעם העלפען אן ארימען תלמיד חכם.

RABBI E. MAZA
30 Rutgers Street New York City

מודעה רבה לאורייתא

בצית הדפוס שלנו חנו מדפיסים כל מיני ספרי פלפול ודרוש בצדור ביותר גדול, וכמחברים כמדפיסים אללנו ספרים, שצעים ללון צלופן ביותר טוב.

GINSBERG LINOTYPING COMPANY
63 SUFFOLK STREET, NEW YORK, N. Y.

אפשר דמשו"ה נקרא מצוה הבאה בעברה. אבל לענ"ד אינו כן. דאפשר דבקרע באמת דינא הכי, כיון דקרע אינה נגזלת, והגזלה מתחלת בתשמישו, היינו באכילת פירות. אבל במטלטלין דנגזלין, א"כ תיכף כשגזל ועשה קנין בהחפץ, אפי' קודם יאוש כבר קנה אותו לענין תשמישו, שמה שמשמש בו עד זמן ההשבה הרי הוא שלו. דהרי חזינן דכל הגזלין משלמין כשעת הגזלה, וכל התשמישו עד הזמן ההוא הרי הוא שלו, וע"כ רזהו דין בגולה, רבשעת קנין קנה את התשמישו עד זמן ההשבה, כלומר, קנה את החפץ לפירות, וכשמשמש בו אין כאן גזלה חדשה, דאם יש כאן גזלה חדשה הרי הוא חייב לשלם, וכמו בקרע דינה נגזלת דאם גזל קרע ואכל פירותיה דמחויב הוא לשלם עבור הפירות, וע"כ דכשגזל חפץ של מטלטלין ועשה בו קנין אז קנה את כל התשמישו עד זמן ההשבה, וכשמשמש בו אינו עושה איסור בההשתמשות דהאיסור נעשה בעת הקנין. עיין מה שכתבנו על זה בספר „מחנה ישראל" סי' כ"ז, ובספר „לבוש מרדכי" להגאון רמ"מ עפשטין ז"ל, סי' ל"ב. וכיון דאינו עושה איסור בההשתמשות אינו נקרא מהב"ע.

לכן נ"ל דאפשר דבאמת לא שייך מהב"ע נבי לולב אלא דוקא אם בשעה שרוצה לצאת בו הוא גזולה, כלומר, באותו הזמן שרוצה לצאת בו הוא מנביהו לשם גזלה, דאז ודאי סיום המצוה גורם להעברה. ולפ"ז אפשר ליישב קושיית תוס', דשפיר צריך קרא גבי סוכה למעוטי גזולה באופן דלא שייך התם לומר מצוה הבאה בעברה, כנון אם גזל סוכה דמטלטלין דנגזלת כאוקימתא דגמ' שם דף ל"א ע"א, ונתכוין לקנותה כולה ע"י גזלה, וישב בה קודם יאוש למ"ד יאוש כרי קני, ואפי' לאחר יאוש למ"ד יאוש כרי לא קני, אז מטעם מצוה הבאה בעברה ליכא למיפסלא, דהא אין עושה שום עברה בתשמישו, דהא את התשמישו כבר קנה. אבל מטעם שאינו שלו לא יצא דהא הסוכה אינה שלו. וכן בלולב ג"כ באופן זה לא שייך מצוה הבאה בעברה, כנ"ל. ולפ"ז אין אנו צריכין כלל לומר כדברי

אידישע אבטיילונג

שובה ישראל...!

ווי איינער דארפן טאן דאס וואס די עט-ליבע טויענער פארמוטשעטע בירדער אונזערע אין עסטרייך האָבען געטאָן — זיך פון לעבען אוועקנעמען. אָבער אין דעם זעלבען מאָמענט דערמאָנען מיר זיך, אז מיר זיינען דאָך ניט עלענדר. מיר האָבען אַן אויג וואָס זעהט אונז זערע צרות, אַן אויער וואָס הערט אונזערע יאָמערליכע קרעכצען, אַ האַרץ וואָס פיהלט אונזער גרויסען צער, — מיר האָבען אַ פאָטער אין הימעל! און אַ ניי מוסה פליסט אין אונז אריין; ניי לעבען און נייע כחות און אַ באַ-נייטער רצון צו לעבען און האָפען לעבט אין אונז אויף. מיר הויבען דאָן אלע אויף די הענט צום הימעל און מיר זאָגען ווי דער „שפּאַלער זירע“ האָט געזאָגט: „דאַנקען ג' וואָס מיר האָבען אַ ג'!“

מיר זיינען אוועק פון ג'. מיר האָבען אַנ-דערע וועגען געזוכט, צו אַנדערע געטער גע-דינט, אַ פּרעמרען שבת אָנגענומען, גו'אישע הייזער באַשאַפען. אונזערע קינדער געשפּייזט מיט פאַר'סמ'טער שפּיז פון דער פאַרדאָר בענער טיערישער וועלט. פון דער תורה זיך דערווייטערט, נייע תורות מיט נייע אידעאלען זיך געשאַפען. צו „אשור“, צו „מצרים“, צו בריטאניע און פראַנקרייך געשטרעקט אונזערע הענט נאָך הילף; פאַרבלאַנדעט האָבען מיר און אָפּגעקערט האָבען מיר זיך פון דער גליי-כער תורה'וועג און געזוכט קרומע וועגען וואָס ציהען צו אַסימילאַציע, צו פאַרפּרעמ-דונג פון אונזערע הייליגטימער, געמיינט אַז דאָרט וועלען מיר אונזער לעבען בעסער מאַכען. אָבער מיר זעהן שוין אַז פעלכער אידעאלען מיינען אידעאלען צו פאַרטייליגען איינע די צווייטע; מיר זעהן אַז מיט רשעות און אכזריות איז אָנגעפּילט אַט די וועלט וואו מיר האָבען געוואָלט אונזער היים מאַכען. מיר זעהן אַז באַטריגעריש פאַלש זיינען

מען זאָגט איבער פון דעם באַוואוסטען „שפּאַלער זירענ'ס“ וועגען, אַז אַמאָל אין אַ גרויסער עת צרה, וועלכע אירען האָבען איבערגעלעבט אין זיין צייט, האָט ער אויפ-געהויבען זיינע הענדר צום הימעל און האָט געזאָגט, ווי ער פלעגט פיעלע מאל זאָגען אין דער אוסראַינישער שפּראַך: „דיאָקו באָהו זאַ באָהאַ“. דאָס הייסט: דאַנקען ג' וואָס מיר האָבען אַ ג'. ווארום ווי וואָלטען מיר קענען איבערטראַגען אונזערע צרות, און ווי וואָל-טען מיר געשעפט כחות פון מוסה און טרייסט ווען חו"ש מיר וואָלטען ניט געהאַט קיין ג' ? דאָס איז וואָס עס פיהלט יעטווייערער איר אין די דאָזיגע טעג פון פיין און צער.

עס רוכט זיך אַז סיינמאָל אפילו אין דער מיטעלאַטער האָבען מיר אַזאַ שרעקליכע צייט ניט איבערגעלעבט. אזוי ווי די נאַנצע וועלט — חוץ אייניגע אויסנאָמען — וואָלט דעם מענשליכען פּריוואַ אָנגעוואָרען. קיין פונק פון יושר, פון רחמים, פון מענשליכען געפיל. און מיט טייוועלשער אכזריות זיך גענומען צו פייניגען אונזער פאָלק, אָדער צו שטעהן פון ווייטען און צופריערען אָנקוקען ווי אַ נאַנצע פאָלק צאָפעלט זיך אין שרעקליכע יסורים און סדומ'יסטיש געשמייכעלט. און אויף דעם איינציגען מענשליכן רוף פון אונז זער פּרעזירענט רוזוועלט צו דעם געוויסען פון דער וועלט, האָט ער נאָר אַ קאַלטבלוטיגען איראנישען ענטפער געקראָגען.

און געפלאַנטע און באַשפּייטע אין דער נאַנצער וועלט, און פול מיט שרעק פאַר דעם נורל פון אונזער הייליג לאַנד א"י, אַהן הילף פון קיינעם פון די פעלכער אויף דער ערד, וואָלטן מיר פון עלענדקייט אליין אויסגענאַנגען פון אונזערע כחות. מיר וואָלטען חו"ש אלע

ארויסגערופען געוואָרען, צוליעב אונזער פֿאַר-
 ביטערונג געגען נאַצי־דייטשלאַנד פֿאַר איהרע
 גרויזאמע רריפות געגען אונזערע ברירער אין
 דער לאַנד, אָבער וועלכע האָט געדאַרפט אָפֿ-
 געשטעלט ווערען צוליעב איהר פֿרוכטלאַ-
 זיגקייט. מיר האָבען געפֿאַדערט צו אנער-
 קענען אונזער דורכפֿאַל, און לֵכַל הפחות אויפֿ-
 הערען מיט די פּוּיסען־געשרייען פֿון אלע
 רלייאַנע ליגעס פֿון באַיאַט־דרופער. פֿאַר-
 שטעהט זיך, אַז אונזער קול איז ווי אין אַ
 מדבר געווען. שווער אָפּצושטעלען אַ מאַש-
 געריע וואָס האָט זיך ניט פֿרעגענדיק ביי
 קיינעם אזוי בהרחבה־דיג צולייגט זיך אויף
 דער אידישער גאַס. מיר וואָלטען טאַקע די
 פֿראַגע אומזיסט נאָך אַמאַל ניט אָנגערירט.
 אָבער מיר טאַרען ניט און מיר קענען ניט
 שווייגען ווען נאָך אַ פֿאַלשער שריט געהט
 געמאַכט ווערען, אַ שריט וואָס איז געוויס
 לגמרי גוצלאָז אָבער דערפֿאַר מעהר געפֿער-
 לִיך.

מיר הערען פֿון די צייטונגען, אַז אונזערע
 זעלבסט געקרוינטע „אַנטי־נאַצי קאַנסולס“
 און זאנאר דער אידישער קאַנגרעס טראָגען
 זיך ארום מיט אַ נייער באַיאַט באַוועגעונג
 — געגען דער פּאַשיסטישער איטאַליע. און
 מיר פֿראַטעסטירען געגען דעם מיט אַלע
 כחות.

מען דאַרף דאָ ניט זאָגען אַז מיר זיינען
 אזוי פֿאַרכיטערט געגען דער שרעקלאַכער
 מיטאַלטערישער שטעלונג וועלכע די פּאַשיס-
 טישע רעגירונג אין איטאַליע האָט אָנגענומען
 געגען דעם הייפֿעל אידען וואָס זיי פֿאַרמאָגען
 — ווי יענע „ליגעס“. מיר ווילען אָבער ניט
 לאָזען אונזער פֿאַלק סתם אין דער וועלט זיך
 צו שפּילען מיט פייער, פֿאַרנעמען זיך מיט
 פֿראַפּאַגאַנדע וואָס וועט אונז נאָר שאַדען און
 קיין נוצען ניט בריינגען.

אינגאַנצען עקספּאַרטירט איטאַליע קיין
 אמעריקא פֿאַר פּיערציג מיליאָן דאָלאַר אַ
 יאָהר, פֿון וועלכע מיר אידען קויפען געוויס
 ניט מער ווי אַ צענטעל. הייסט עס, אַז מיר
 וועלען, אויב אלע אידען וועלען אונז פֿאַלגען

אפילו אונזערע פֿריינד אויף וועמען מיר
 האָבען אונזערע נאַנצע האַפּטונגען געלייגט
 און צו וועמען מיר האָבען אונזערע בלאַנדזענ-
 דע מיט טרערען פֿולע אויגען געקערט.
 און מיר אלע פֿאַרוואַגעלטע אידען פֿון דער
 נאַנצער ראַזינער וועלט, רופֿען איינע די צוויי-
 טע: שובה ישראל! קער זיך אום ישראל,
 צוריק צום קוואַל, צוריק צו דער זון! אוועק
 פֿון דער פינסטערער אכזריות־ריגער וועלט!
 טרייסעל זיך אָפּ פֿון דייע פֿון פֿרעמדע אָנ-
 גענומענע געמער און פֿאַלשע אידעאלען מיט
 פֿאַלשער קולטור, צוריק צו אונזער ג' אין
 הימעל, צוריק צו זיין ליכטיגער תורה מיט
 איהרע הייליגע אידעאלען פֿאַר מענש און
 וועלט.

קער זיך אום צוריק צו דיין פֿאַטער אין
 הימעל! און עס מעג די נאַנצע וועלט געגען
 דיר זיין — דו וועסט נאָך ארויס צוריק
 שטאַרק און פעסט; עס מענען אלע שרים
 כחות געגען דיר אָנגעווענדעט ווערען — דו
 וועסט ניט דערשלאָגען ווערען; עס מעגען
 אלע פינסטערלינגע וועלען פֿאַר־חשכ'ן דיין
 לעבען — ביי דיר וועט נאָך צוריק ליכטיג
 ווערען. קיינער האָט ניט געקאָנט און וועט
 ניט קענען פֿאַרניכטען דיר. בייג איין דיין
 קאָפּ פֿאַר די בייזע כּוואַליעס וואָס ווערען
 געטריבען איבער דיין קאָפּ, אָבער פֿאַרליר
 ניט דעם מוטה. מיט אַן אינערליכען שטאַלץ
 טראָג עס איבער, ווייל דו ביסט ניט עלענר,
 — דו האָסט אַ ג'! און צו אים, צו אים —
 קערען מיר זיך אום!
 שובה ישראל . . . !

אידען, פֿאַרויכטיג . . . !

אין „המסלה“ פֿון הרש אייר דיעזעס יאָהר,
 האָבען מיר געוואָרענט ניט, „צו שפּיעלען זיך
 מער מיט פייער“. מיר האָבען געפֿאַדערט צו
 „רעווידירען“ די נאַנצע באַיאַט טאַקטיק
 אונזערע. די טאַקטיק וועלכע איז ספּאַנטאן

צו אנוזערע לעזער!

מיר ציהען די אויפמערקזאמקייט פון אונז זענען לעזער אויף דער סעריע ארטיקלען, וואָס מיר דרוקען אין „המסלה“ אלעס טיילען פון דעם פארטראג וואָס דער גאון פון סאוונא, פאר דורך מרנא הרב אברהם דוב כהנא שפירא שליט"א האָט געהאלטען איבער טהרת המשפחה, און נאָכדעם עס אליין רעדאקטירט און אָנגעשריבען.

די ארטיקלען זיינען אָנגעזאפט מיט אזוי פיעל פון דער טיעפסטער מאָדערנער וויסענ-שאפט, מיט אזוי פיעל בליץ-שטראלענדע געדאַנקען, דורכגעפלאַכטען מיט טיעפזיניגע באורים און מאמרי חזל בהלכה ואגדה, און מיט אזוי פיעל האַרץ און גשמהגעפיל, אז ווער נאָר עס לייענט זיי מוז מיט זיין נאנצען מוח און האַרץ דערפילען דאָס וואָס דער גרויסער פארטראגער האָט געפילט שרייבענדיג זיינע ארטיקלען.

עס ווילט זיך האַפען, אז די טיפזיניגע האַרציגע ווערטער פון הגאון הרא"ד שפירא שליט"א, וועט דעם געהעריגען אָפּקלאַנג האָבען אין אידישע הייזער און אידישע על-טערען און אידישע טעכטער וועלען נאָך מער פארשטעהן צו שאַפען טהרה אין זייער פאמיר ליע לעבען, און מיר וואָלטען ווינשען אז דאָס זאָל זיין דער שרר פון דעם גרויסען פארטראג-גער.

ד א ש ה ש נ ה

פון הרב ישעי' שפיגעל (קליוולאנד)

ראש השנה איז באַשטימט פאר יעדען אייני-צעלנעם מענשען. עס איז אַ טאָג פון זכרון אָן זיך, אַ צייט פון חשבון הנפש, פון זיך אָפּשטעלען, זיך באַטראַכטען, און וויסען וואו מען האַלט אין דער וועלט, ווייל ווען מען גיט שוין אַ טראַכט וועגען זיך, מען ווערט זיך אליין באַוואוסט, מען דערפיהלט זיך, ווערט דאָך אויך קלאַר מיט דער איבערציי-גונג פון דעם אינערליכסטען פיהלען, אז מען

פאַרקלענערען דעם עקספּאַרט פון איטאליע מיט 4 מיליאָן דאָלאַר אַ יאָהר... דאָס מיינט דאָך נאָר צו מאַכען זיך לעכערליך, און דער-פאַר אָבער וועלען מיר קויפען גלייך נייע מיליאָנען היגע איטאליענער פאַר שונאים דאָ אין לאַנד. גענוג שונאים האָבען מיר אפילו דאָ אין אנוזער לאַנד חוץ זיי. מיר קענען זיך ניט פאַרגינען נייע פיינד צו שאַפען, אין אזאָ פינסטערע שרעקליכע צייט ווי מיר לעבען איבער.

און איין מאָל פאַר אלע מאָל: פאַרוואָס זאָל יעדערע סתם גרופע אידען קענען, ניט פרעגענדיג ביי קיינעם, טאָן אלעס אין נאָמען פון אנוזער פאַלק, שטעלענדיג אין סכנה זיין נאנצען וואוילזיין, ווען נאָר זיי געפינען עס פאַר צוועקמעסיג? און פאַרוואָס זאָלען מיר לאָזען זיך פאַרפירען דורך גרופען מיט קאָ-מוניסטישע נייגונגען (אין איין טייל פון שטאַט שטייט זאגאר אַ באַוואוסטער קאָ-מוניסטישער „ראָוו“ אין דער שפיץ פון דער ארטיגער ליגע), וועלכע האָבען קיין מיטגעפיהל און קיין אחריות פאַר אנוזער פאַלק און נאָכשלעפען זיך נאָך זיי, אפילו אין אזעלכע געפערליכע שריט?

מיר רופען אָבער אויך אנוזערע דעלעגאטען צום אידישען קאָנגרעס: זייט פאַרויכטיג! גערענקט אז איהר, צוזאַמען מיט די בני ברית, אידישער קאָמיטעט און אידישער אר-בייטער קאָמיטעט, שטעלט איצט פאַר דעם גאנצען אמעריקאנער אידענטום. אייערע שריט וועלען פאַרדעכענט ווערען ווי כלל-ישראל'דיגע, און מיר וואָרענען אייך און פאַדערען: האַלט! גענוג מיט גיסען געזאָלן אין דעם פיער וואָס ברענט אין די פינגס טערע הערצער פון אנוזערע בלוטיגע פיינד, און קויפט ניט מער קיין נייע שונאים. זייט פאַרויכטיג!

דעם אייגענעם „איד“. זיך מעהר אָבערען דעם אינערליכען לעבען. מעהר באַוואַסט ווערען פון די מאָראַלישע חובות פון תּסון המצות און מעשים טובים און מען האָט זיך ניט באַנוגענט מיט ראש השנה אליין. דער גאַנצער חודש אַלול איז שוין באַשטימט גע- ווען צו פאַראַינערליכונג, צו פאַרטיפונג, צו גרעסערע גייסטיגע ארבייט דורך מעהר תורה און מעשים טובים, צו מעהר נשמה'דיקען לעבען מיט בעסערע באַוואַסטזיניקע געראַנ- קען, צו ריינעם קלאַרען און זימליכען לעבען בין אדם לחבירו און מצות. און דורך דעם טיפען ערענסט פון דער צייט, אונטער דעם מאָראַלישען דרוק פון דעם אַלול'דיקען חשבון הנפש, האָט זיך יעדער איד געפילט צו ראש השנה עטוואָס אַנדערש. מען האָט זיך גע- פילט באַנייט, אָנגעזאַמעלט מיט אוצרות פון פרישע גייסטיקע אינערליכע קרעפטען — „ותתחדש כנשר נעורכי“.

מיר פיהלען ניט די ערנייערונג, און מיר קומען די זעלבע אויסגעטריקענטע פערוויאלע- טע צום נייעם יאָהר. עס פעלט אונז זאָנאר דער געפיל צו שטרעבען זיך אויפצוהייבען. הייליגע געפיהלען האָבען אויף אונז קיין שליטה ניט. מיר קומען בכלל צום האַרצען ניט. מיר זייגען אָפּגעריסען פון דעם קוואַל פון רגשי קודש. מיר האָבען פאַרלאָרען דעם וועג צום האַרצען, ווייל מיר לעבען אין אַ צייט פון גייסטיגע ירידה, אין אַ שטראָם פון כפירה און עס-הארצות רינגלען אונז ארום. און דערפאַר איז — טח לבם, השמן לב . . . אויב אָבער עס פעלען אונז די כחות, מיר זייגען אויסגעטריקענט פון גייסטיגער און האַרציגער לחלוּת און מיר קענען זיך ניט אויפריכטען דורך די „זכרונות“ פון עבר, דאַרפען מיר שעפען כחות פאַר שטאַרקייט און התרוממות דורך די „שופרות“ פון עתיד. דער חוב און אחריות וואָס ליגט אויף אונז צו בויען „מלכיות“ — מלכות שמים אויף דער וועלט, וואָס נאָר דורך דער „מלכיות“ וועט אונזער גאולה און די גאולה פון וועלט קומען, דער חוב און די שטרעבונג מוז אונז

איז ניט גאַנץ, מען לעבט ניט אינערליך גענוג. די הוויות און טרדות העולם, די קלייניקייטען פון טאָג טעגליכען לעבען פאַרדונקלען און לאַזען ניט צו דאָס גייסטיקע, דאָס נשמה'דיקע אין מענשליכען לעבען. מען דערפיהלט אויף זיך די שווערע קייטען פון דער פשוט'ער גראַד בער ווירקליכקייט, וועלכע לאַזען ניט דעם מענשען זיך אַ ריהר טהאַן און זיך עטוואָס אויפהויבען. מען דערפיהלט דעם גרויסען תהום וועלכער שוידט פונאנדער דעם טיפען קלאַרען אינערליכען לעבען פון דעם אויבער- פלעכליכען; מען דערפיהלט אָבער אויך אַ שטרעבען, אַ דראַנג, אַ געוואַלדיגע תּשוקָה צו דעם עכמען, מעהר אמת'ן, מעהר אַבסאלוט- טען באַוואַסטזיין, און ביי דער שוואַכקייט, אָנמעכטקייט, זיך מתרומם צו זיין, זיך מתקרב צו זיין, שרייט מען אויס מיט דעם שטאַרקען רצון פון טיפען האַרצען: „ככלות כחני אל תעבנני“ . . .

אָט דער העל קלאַרער מיט צווינגערער קראַפט דערקענטער באַוואַסטזיין דרינגט און וועקט צו אייגענער אויפריכטונג, צו בעסער ווערען, צו אַנדערש ווערען. ראש השנה איז דער טאָג פון „ועשיתם את עצמכם“, זיך ניי מאַכען, זיך שאַפען און שאַפענדיק מאַכען צום נייעם יאָהר אַ בעסערען אַ נייעם מענש. אָט דאָס איז דער זין פון אידישען ניי-יאָהר. איז דאָס אַ פאַנטאַזיע? אַ שעהנע פאַרשטעלונג פון די עלאַסטישע מעגליכ- קייטען פון דעם מענשענס נשמה, פון דער מענשליכער האַרץ? בלויו אַ פאַרלאַנגען און שטרעבען נאָך די פיינע בייגונגען פון די מענשליכע מדות און מעשים? נין, אין אידישען לעבען איז דאָס אַ ווירקליכקייט.

דער אידישער לעבען, וועלכער איז שטענ- דיג געווען דורכגעזאַפט מיט רוחניות, מיט התרוממות הנפש, ווען מען האָט אין לימוד התורה און תפלה געפונען דעם מקור חיים, האָט מען גלייכצייטיג אויך געפיהלט די נוי- טיגקייט פון אַזאַ מאַמענט, אָדער בעסער גע- זאָגט, אַזאַ תקופה אין וועלכער מען זאָל זיך קריטיש באַטראַכטען, פאַרנאַנדערקלייבען

באוועגען צו ערהויבען זיך אין אונזערע נע-
פיהלען און מעשים שבין אדם למקום ובין
אדם לחבירו.

די „שופרות“ וועסען אין אונז די „זכרונות“
פון אונזער גרויסען עבר, און רופען אונז צו
רייניגען זיך און הייליגען זיך, מיר זאלען
ווערען ראוי צו דער נאולת השכינה, נאולת
ישראל, נאולת כל העולם וואָס וועט קומען
דורך מלכות שמים . . .
„ותמלוך אתה ר' לבדך“.

אין די טעג פון ראש השנה רופען אונז
די שופרות פון איין זייט צו זכרונות, זכרונות
וועגען דעם גרויסען עבר, און זכרונות וועגען
דעם אייגענעם פארלאָרענעם „איך“ צו וועל-
כען מיר דארפען צוריק רעם וועג געפינען.
און פון דער צווייטער זייט רופען אונז די
שופרות זיך צו רייניגען און הייליגען צו
זיין ראוי פאר דעם גרויסען עתיד, דער עתיד
וואָס וועט בריינגען די נאולת השכינה, נאולת
ישראל און נאולת כל העולם, וואָס וועט קומען
נאָר דורך „מלכות“, ווען מיר וועלען זוכה
זיין צו „ותמלוך אתה ד' לבדך“!

פארטראג איבער טהרת המשפחה

געהאלטען פון הרב הנאון הגדול פאר הדור,
כש"ת מרן אכרם דוב כהנא שפירא שליט"א,
אבד"ס קאווא

(המשך)

...היה ר' מאיר אומר: מפני מה אמרה
תורה נדה לשבעה, מתוך שרגיל בה קץ בה.
אמרה תורה תחא טמאה שבעה ימים כדי
שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה
לחופה (נדה ז"א).

דורך דעם שטריינגען דין איז דער אידישער
מענש געוואָרען דיסציפלינירט, געמעסיגט אין
דער ליידנשאַפט. זעלבסטדיסציפלין איז די
בעסטע שולע און א גליק פאר'ן פאָלק. דער
זעלבסטדיסציפלינירטער, זיך-באוועלטיגנדי-
ער מענש איז ניט באַשרינקט נאָר פארקערט,
פריי. חז"ל זאָגען: „והמכתב מכתב אלקים
הוא חרות על הלחץ“. פריי פון ליידנשאַפט,

פריי פון אויסשעפונג, ענטקערפטונג און
קראנקהייט. דורך דעם דין איז דער אידישער
מענש (ווען ער באַפאָלגט עס) געוואָרען מאַך-
ראַליש ריינער, אזוי צו זאָגען אַנטטהירט
(אויסגעראַטען די חיה פון זיך); די ניי-
דעריקייט געוויסערמאָסען געאידיעלט און —
געטרוינט מיט'ן אַרעאָל פון מצוה און טהרה
— אין געוויסען זין אידעאָליזירט; ביי
העכרע מענשען — אַבסטראַהירט אין נע-
דאַנטען און געפיהל — דערגרייכט אויסערס-
טע צינעוּת, טהרה און קדושה.

דורך דעם אלץ און נאָך א רייה דינים האָט
זיך אויסגעבילדעט דער הייליגער אידישער
פאמיליען-לעבען ווי א אידיליע, וואָס מ'זעהט
ניט און מ'האָט ניט געזעהן ביי קיין אומה
ולשון. ווי שווער ס'איז צייטנווייז ניט גע-
ווען דעם אידנ'ס לעבען, האָט ער שטענדיק
געפונען טרייסט און גליק אין סריוו פון זיין
פאמיליע. ווי שווער עס איז ניט געווען דער
מצב, זיינען שטענדיק דער אידישער מאַן און
די אידישע פרוי געווען די גליקליכסטע אין
זייער פאמיליען לעבען. דאָרט האָבען זיי גע-
פונען רוהע און גליק, טהרה און קדושה, ביי
די חז"ל זאָגען אזוי ווייט: „איש ואשה, זכו
— שכינה כיניהם, לא זכו — אש אוכלתו“.
ד. ה. מאן און פרוי, האָבען זיי זוכה געווען,
לעבען זיי א ריינעם לעבען (זך הייסט ריין,
ווי „זכיתי לבי“) — רוהט די שכינה צווישען
זיי, האָבען זיי ניט זוכה געווען, לעבען זיי
ניט קיין ריינעם לעבען — ווערען זיי פון
פייער פארצעהרט (אפשר איז אָנגעוואונקען
אויך אויף דעם „אש כנעורת“ אליין).

די פאמיליע איז די ערשטע צעלע פון
פאָלקס-קערפער, די דיינהייט — איר צעמענט.
אין די גרונט-צעלע ריין, שטאַרק צעמענט-
טירט, קען אויף דעם געבויט ווערען דער
פאָלקס-בנין. דעריבער איז דורכ'ן אויפבו-
פון געזונטען פאמיליען-לעבען אויך געלייגט
דער פונדאמענט צום פאָלקס-לעבען.
באזונדערס ביי די דינים פון נדה וויבה,
וואָס די תורה רופט עס אַן טומאה און שטעלט
עס אין דער רייה פון די איבעריגע טומאות.
— און „טומאה“ איז שוין ניט קיין פיזישער

באגריף נאך א גייסטיגער.

דער רוח הטומאה ווערט ארויפגעצויגען אויף דער פרוי און אויף דעם מאן. אָבער צום ערגסטען איז דאָס וואָס דער רוח הטומאה ווערט ארויפגעצויגען אויך אויף דאָס באַ- שאַפֿענע קינד.

ווען ס'קומט אַ פּראָסט קענען דאָס רוב אַלטע בוימער אריבערטראָגען, אַ בליאַכץ אָבער קען אפילו דעם קלענסטען ווינטל ניט אריבער- טראָגען. אזוי איז עס אויך ווען עס הויבט זיך אָן וועבען אַ נייער וועזען, אַ נייער לעבען, ווען יעדער לייכטער הויך עס שעדיקען, און אזוי פרעסט זיך אין אים אריין דער רוח-הטומאה מתחלת יצירתו, פון ערשטען מאָמענט פון זיין אַנטשטייאונג, ווי מיר געפינען אין נמרא אַלס גרויסע חומרא (נאָכטייל) „יצירתו בעבירה“, ווייל די „תחלת יצירה“ (דער אָנ- פאַנג ענטשטייאונג) איז נאָך אזוי ווייניג קערפערליכעס, אזוי היליג, כמעט ווי גייסט, טענדענץ, וואָס שטייט יענזייטס פון יעדער אויסערליכען מאַטעריע-אויסדרוק, און גייסט ווערט לייכער נתמוג (דורכגעמישט, פאַראיי- ניגט) מיט'ן רוח-הטומאה, וואָס איז אויך גייסט, און עס בלייבט אזוי אויפ'ן גאַנצען לעבען אין אים באַהעפט דער רוח-הטומאה.

אין סוף פון דער פרשה פון פאַרשידענע „טומאות“ שטייט אין דער תורה: „והזרתם את בני ישראל מטמאתם ולא ימותו בטמאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם“. ד. ה. און איר זאָלט אָפּשיידען די אידען פון זייער

טומאה, זיי זאָלען ניט אומקומען (שטאַרבען) דורך זייער טומאה, אין דעם וואָס זיי זיינען מטמא מיין משכן וואָס אין זיי. די דאָזיקע ווערטער זיינען געווענרעט אויך אויף נדה און זבה, ווענען וועלכע עס האַנדעלט זיך דאָרט פריער אין דער פרשה, און אויך אויף דעם איז געוואָנט געוואָרען „בטמאם את משכני“ אין זין ווי די חז"ל זאָגען: „שלשה שותפין יש באדם: הקב"ה ואביו ואמו, אביו מזריע בו' והקב"ה נותן בו רוח ונשמה בו' ובינה והשכל“. ד. ה. „דרין שותפין זיינען אין מענשען: הקב"ה און פאָטער און מוטער. . . און הקב"ה גיט אין אים גייסט און נשמה. . . פערשטאַנד און פערנונפט“. און ווען מ'ציהט אויף דעם קינד ארויף אַ רוח-הטומאה איז מען מטמא אויך דעם חלק פון הקב"ה, ד. ה. די נשמה מיט'ן גייסט און ריין פערנונפט-פיאיקייטען. „ולא ימותו“ בכדי זיי זאָלען דורך דעם ניט שטאַרבען, ענטוועדער בוכשטעבליך — שטאַרבען ממש — אָדער אָפּשטאַרבען אין גייסטיגען זין דורכ- דעם וואָס מ'איז מטמא דעם חלק ה', „משכני אשר בתוכם“, מיין הייליגטום (בית המקדש) וואָס אין זיי“, אין זייערע הערצער, אין זייער גייסט. ווי דער אלשיך זאָגט: „ונתת משכני בתוכם“, ד. ה. אין די ריינע אידישע הערצער, דאָרט איז אַ משכן פון הקב"ה, און ווען מ'ציהט אויף דעם ארויף אַ רוח-הטומאה ווערען די העכערע גייסטיגע קרעפטען אַט- ראָפירט. (פאַרזעצונג קומט)

די בעוואוסטע סטיהמערס קאָמפּ. ווינשט צום נייען יאָהר תרצ"ט אלע רבנים פון גרייטער ניו יאָרק און אויך אלע רבנים פון אמעריקא און אויך דעם גאַנצען אמעריקאנער יודענטהום מיט אַ גליקליכען נייעם יאָהר. זאָל דאָס נייע יאָהר מיטבריינגען צום איי- דישען פאָלק פיל ברכה און פיל פראַגרעס אין זיין גייסטיגען און עקאָנאָמישען לעבען, און זאָלען זיינע אַלע אינספּיראַציעס אין פול ערפילט ווערען.

סטיהמערס קאָמפּאָני

52 יאָהר די בעסטע אמת אידישע פאמפערניקעל

דגל יהודא סעמעטערי

איז באקאנט אלס הויך, שעה, טרוקען, זאמדיגער באדען, נאָהענט צונו-
קומען ביי באַס אַדער אַטאַמאָביל, די דגל יהודא סעמעטערי באַלאַנגט צום
בעוואוסטען אַרטאָדאָקסישען עסקן מר. מאַקס לאַקער, וועלכער ווייס און
רעכענט זיך מיט די פינאנציעלע לאַגע פון די פאַראייניקטן. די סעמעטערי איז פרי
און קליער, און האָט ניט קיינע מאַרמגיידזשעס אַדער אנדערע שולדען. פּיונעראַל
עקספענסעס זיינען דיזעלבע ווי אין אנדערע סעמעטעריס. די שוהלען, סאַסייעטיס,
חברות און לאדזשעס, וואָס האַבען שוין ביי אונז געקויפט סעמעטערי גראונד,
האַבען אויסגעדריקט בעוואונדערונג ווי אזוי מר. לאַקער איז גוט באַקאנט מיט
די פיהרונג פון אַ סעמעטערי און איבערהויפט זיין נאָבעלער פּרינציפּ פון ניט
רעכענען הויכע פּרייזען.

שוהלען, חברות, סאַסייעטיס און לאדזשעס

פאַרשווענדעט ניט די בלוטיגע געלדער פון אייערע סעמבערס און צאָהלט
ניט קיין הויכע פּרייזען פאַר סעמעטערי גראונד. בעפאַר איהר קויפט, זעהט
פריהער אונזער שעהנע סעמעטערי. אונזערע אַטאַמאָבילען וועלען געהמען אייער
קאַמיטע ווייזען אונזער סעמעטערי מעגליך אַ חוץ שבת ויום טוב. ווענדעט זיך
דירעקט אין אַפּיס אַדער טעלעפּאָנירט אַרמ שאַרד 7-0037.

DEGEL YEHUDO CEMETERY

214 EAST BROADWAY

NEW YORK CITY

Phone ORchard 7-0037

באַמערקונג: צוליעב אייער אייגענעם בענעפיט, קויפט דירעקט פון אונזער אַפּיס,
וועט איהר שפאַרען געלד און טראַבעל.